

Briuselis, 2025 m. sausio 29 d.
(OR. en)

5721/25

COMPET 46
MI 52
IND 25

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2025 m. sausio 29 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generalinei sekretorei Thérèse BLANCHET
Komisijos dok. Nr.:	COM(2025) 26 final
Dalykas:	KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI 2025 m. metinė bendrosios rinkos ir konkurencingumo ataskaita

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2025) 26 final.

Priedama: COM(2025) 26 final

Briuselis, 2025 01 29
COM(2025) 26 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

2025 m. metinė bendrosios rinkos ir konkurencingumo ataskaita

{SWD(2025) 11 final} - {SWD(2025) 12 final}

Įvadas

Atsižvelgiant į dabartinius geopolitinius iššūkius, Europos gerovei užtikrinti būtina, kad Europos Sąjunga gebėtų konkuruoti ir klestėti pasaulinėje ekonomikoje. Tam reikia aiškiai nustatyti jos stiprybes ir silpnybes, kad šia informacija būtų galima pagrįsti perspektyvinę strategiją, kaip šalinti trūkumus, išryškinti privalumus ir atverti naujų galimybių.

ES ilgalaikio konkurencingumo pagrindas – bendroji rinka, kurią sudaro beveik 450 mln. žmonių, 23 mln. įmonių ir kurios BVP – 17 trln. EUR. Ji užtikrina ES vietą didžiausių pasaulio ekonomikų trejetuke ir sudaro maždaug šeštadalį pasaulio ekonomikos. Tačiau įsisenėjusios kliūtys bendrojoje rinkoje ir administracinė našta trukdo jai išnaudoti visas savo galimybes. Bendrosios rinkos integracijos tempas sulėtėjo, o kliūtys išlieka, visų pirma paslaugų srityje. Įmonės, ypač MVI, praneša apie tai, kad sunkiai pakelia administracinę našta ir vargiai gali laikytis valdžios nustatytų taisyklių. Dėl to apsunkinamas verslas ir sumažėja įmonių galimybės plėsti veiklą.

ES ekonomikos konkurencingumas vis didesnę spaudimą patiria dėl kelių priežasčių. Problemų kelia struktūriškai aukštos elektros ir kitų rūšių energijos kainos. Jos šiuo metu yra 2–3 kartus didesnės negu JAV¹. Europos įmonės patiria sunkumų investuodamos, joms sunku komercializuoti savo mokslinių tyrimų rezultatus – tai daryti kliūdo nepakankamos viešosios ir privačiosios investicijos į perspektyviausias technologijas ir sektorius. Todėl skaitmeninių ir kitų pažangių technologijų kūrimo ir diegimo srityje atsiliekiama nuo konkuruojančių ekonomikų. Trūksta ir kvalifikuotos darbo jėgos. Dėl vis nestabilesnės geopolitinės padėties reikia skirti daug dėmesio strateginei priklausomybei.

Našumo požiūriu Europoje nuolat atsiliekiama nuo JAV, tačiau esama didelio potencialo pasivyti. ES darbo našumas, matuojamas pagal perkamąją galią pakoreguotu BVP per darbo valandą, 2023 m. sudarė 77,8 proc. JAV lygio (žr. 1 diagramą). Kita vertus, pastaraisiais metais jis tiek lygio, tiek dinamikos požiūriu geresnis negu JK ir Japonijoje. ES šis vidurkis slepia tam tikrus skirtumus – JAV lygį vejasi vėliau prisijungusios valstybės narės.

Europos, kaip vietos verslui plėtoti, patrauklumas mažėja. Nuo 2008 m. trečdalis vadinamųjų vieneragių nusprendė persikelti į užsienį². Tik 4 iš 50 didžiausių technologijų bendrovių yra įsisteigusios ES ir per pastaruosius 50 metų nebuvo sukurta nė viena iš labiausiai vertinamų ES bendrovių, kuri būtų visiškai nauja^{3,4}, o tai rodo, kad rinka nepakankamai dinamiška, inovacijų aplinka nepakankamai gera ir esama didelių kliūčių patekti į rinką ir plėsti veiklą. Dėl to sumažėjo pasitikėjimas ES kaip vieta plėtoti verslą – sumažėjo tiesioginių užsienio investicijų, o didelė dalis namų ūkių santaupų investuojama kitur. Tačiau yra daug galimybių padidinti investicijas į ES konkurencingumui svarbius sektorius ir technologijas naudojantis ES privalumais, jei bus sudarytos tinkamos pagrindinės sąlygos.

Metinėje bendrosios rinkos ir konkurencingumo ataskaitoje pateikiamas konkurencingumo kelrodžio – tuo pačiu metu pristatomos pirmosios svarbios naujosios Komisijos iniciatyvos, analitinis kontekstas. Ataskaita siekiama pateikti diagnozę, kuria būtų grindžiamas švarios pramonės kursas ir bendrosios rinkos strategija. Ji grindžiama buvusio

¹ Eurostatas; JAV energetikos informacijos administracija (EIA). Žr. 3.3 skirsnį.

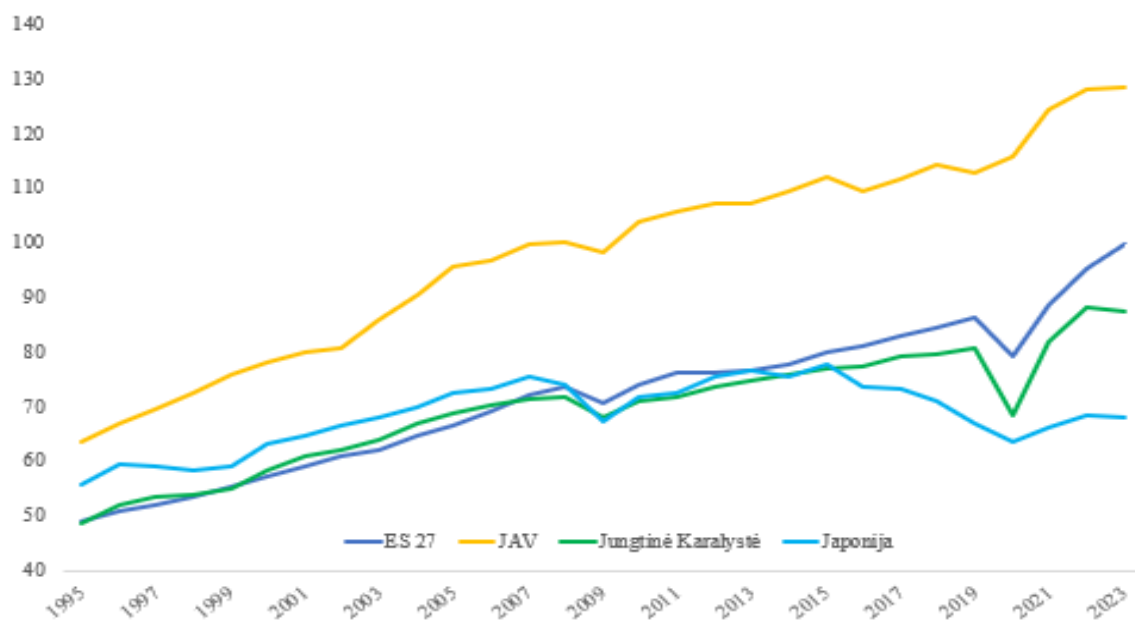
² Buvęs Ministras Pirmininkas M. Draghi, „[The future of European competitiveness – A competitiveness strategy for Europe](#)“ („Europos konkurencingumo ateitis. Europos konkurencingumo strategija“). A dalis, p. 2.

³ O ne sukurta sujungiant, įsigyjant arba atskiriant jau esamas įmones.

⁴ Buvęs Ministras Pirmininkas M. Draghi, „[The future of European competitiveness – A competitiveness strategy for Europe](#)“ („Europos konkurencingumo ateitis. Europos konkurencingumo strategija“). A dalis, p. 10.

Ministro Pirmininko E. Lettos pranešimu dėl bendrosios rinkos⁵, buvusio Ministro Pirmininko M. Draghi pranešimu dėl konkurencingumo⁶ ir buvusio Prezidento S. Niinistö pranešimu dėl parengties⁷. Ji yra atsakas į įmonių raginimus konkurencingumą laikyti ES darbotvarkės prioritetu⁸.

1 diagrama. Darbo našumo raida ES ir kitose išsivysčiusiose ekonomikos

Šaltinis – AMECO duomenų bazė. BVP vienam gyventojui perkamosios galios paritetais per darbo valandą. Indeksuotos vertės, ES vertė 2023 m. – 100.

Ataskaitoje pateikiami 22 pagrindiniai veiklos rezultatų rodikliai (PVRR)⁹, analizuojami pagrindiniai ES ilgalaikio konkurencingumo ir našumo veiksniai, taip pat bendrosios rinkos padėtis. Ji suteikia pagrindą diskusijoms su valstybėmis narėmis ir Europos Parlamentu, kad atliekant metinę pažangos peržiūrą būtų galima įvertinti bendrąją rinką ir ES konkurencingumą¹⁰, atsižvelgiant į Europos Vadovų Tarybos prašymą¹¹, remiantis 2023 m. komunikatu dėl ilgalaikio ES konkurencingumo¹². Ją remia du tarnybų darbiniai dokumentai, kuriuose pateikiama papildomų duomenų ir analizė, susijusi su PVRR, pasirinktų pasaulinio masto veikėjų atsparumo priemonių apžvalga ir pramonės ekosistemų stebėsenos išvados. Šiuos elementus papildo bendrosios rinkos ir konkurencingumo rezultatų suvestinė, kurioje pateikiama 150 papildomų rodiklių¹³.

Ataskaitoje nurodoma, kokiais privalumais remtis ir kokius trūkumus šalinti. Joje pirmiausia įvertinamas bendrosios rinkos veikimas, o tada, atsižvelgiant į tris

⁵ Buvęs Ministras Pirmininkas E. Letta, „[Much more than a Market](#)“ („Daug daugiau nei rinka“).

⁶ Buvęs Ministras Pirmininkas M. Draghi, „[The future of European competitiveness – A competitiveness strategy for Europe](#)“ („Europos konkurencingumo ateitis. Europos konkurencingumo strategija“).

⁷ Buvęs Prezidentas S. Niinistö, „[Enhancing the European Union’s Resilience for Future Uncertainties](#)“ („Europos Sąjungos atsparumo didinimas būsimų neaiškumų akivaizdoje“).

⁸ Vienas iš verslo bendruomenės prašymų pavyzdžių yra [Antverpeno deklaracija dėl Europos pramonės kurso](#).

⁹ Šių metų ataskaita skiriasi nuo 2024 m. ataskaitos, kurioje analizuojami 17+2 PVRR, – siekiant išsamiau išanalizuoti itin svarbias sritis į ją įtraukta šiek tiek papildomų elementų.

¹⁰ [Komunikatas „Bendrosios rinkos trisdešimtmetis“ \(COM\(2023\) 162\)](#).

¹¹ [2022 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvados](#) Komisija paraginta pateikti ES lygmens konkurencingumo ir našumo didinimo strategiją.

¹² [Komunikatas „Ilgalaikis ES konkurencingumas. Perspektyvos po 2030 m.“ \(COM\(2023\) 168\)](#).

¹³ Europos Komisija, bendrosios rinkos rezultatų suvestinė.

konkurencingumo kelrodžio kryptis, vertinamas ES konkurencingumas. Ataskaitoje nagrinėjama ES pažanga mažinant atotrūkį inovacijų srityje. Po to joje apžvelgiama dabartinė padėtis, susijusi su veiksniais, padedančiais mažinti pramonės priklausomybę nuo iškastinio kuro, ir su investicijomis. Galiausiai ataskaitoje apžvelgiama pažanga didinant ekonominį saugumą ir mažinant priklausomybę.

1 SKIRSNIS. Veikianti bendroji rinka

PVRR	Kas juo matuojama	Siektina	Naujausia ES reikšmė
1 PVRR. Darbo našumas	BVP per darbo valandą perkamosios galios paritetais		77,8 proc. JAV lygio (2023 m.) 74,2 proc. JAV lygio (2022 m.)
2 PVRR. Integracija į bendrąją rinką	ES BVP dalis, kurią sudaro ES valstybių narių tarpusavio prekyba		Prekyba prekėmis – 23,8 proc. (2023 m.) Prekyba prekėmis – 26,0 proc. (2022 m.) Prekyba paslaugomis – 7,6 proc. (2023 m.) Prekyba paslaugomis – 7,8 proc. (2022 m.)
3 PVRR. Nepakankamos atitikties rodiklis	Valstybių narių į nacionalinę teisę perkeltų direktyvų, dėl kurių Komisija pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūras dėl netinkamo perkėlimo į nacionalinę teisę, dalis.	< 0,5 proc.	0,9 proc. (2024 m.) 1,1 proc. (2023 m.)
4 PVRR. Reikalavimų laikymosi paprastumas	Reikalavimų laikymosi paprastumas, vertinamas remiantis bendrovių atsakymais į apklausos klausimą: „Ar jūsų šalyje įmonėms paprasta laikytis vyriausybės reguliavimo ir administracinių reikalavimų (pvz., leidimų, ataskaitų teikimo, teisės aktų)? (1 – itin sudėtinga; 7 – itin paprasta)“ (apklausa dėl Pasaulio ekonomikos forumo Pasaulio konkurencingumo indekso).		3,87 (2023 m.) 3,80 (2022 m.)

Legenda	Pagerėjimas	Stabilu	Pablogėjimas
---------	-------------	---------	--------------

Gerai veikianti bendroji rinka yra pagrindinis našumo augimo veiksnys, nes ji užtikrina didelę paklausą ir įvairius pasiūlos šaltinius. Ji suteikia įmonėms galimybę diegti inovacijas ir augti. Vienas iš svarbiausių jos privalumų – teisinės valstybės principu grindžiama stabili aplinka. Teisinės valstybės principo laikymasis bendrosios rinkos veikimui labai svarbus, nes taip užtikrinama stabili veiklos aplinka, suteikianti ES ir jos valstybėms narėms konkurencinį pranašumą pasaulyje. Teisinės valstybės principu užtikrinama verslo aplinka, kurioje teisės aktai taikomi veiksmingai ir vienodai, įmonės gali dirbti kitoje valstybėje narėje tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir vietos įmonės, o biudžeto lėšos leidžiamos skaidriai ir pagal objektyvius kriterijus.

Bendrosios rinkos integracija vyksta – pastaraisiais dešimtmečiais ES vidaus prekybos apimtis didėjo. Tarpvalstybinė prekyba prekėmis ES padidėjo nuo šiek tiek daugiau nei 20 proc. ES BVP 2018 m. iki 23,8 proc. šiuo metu (2 PVRR). Padėtis paslaugų integravimo srityje nėra tokia vienareikšmiška – integracija didėja daug lėčiau ir nuo daug žemesnio lygio – per tą patį laikotarpį ji padidėjo nuo maždaug 7 proc. iki 7,8 proc. BVP. 2023 m. prekybos prekėmis apimtis gerokai sumažėjo, o paslaugomis – šiek tiek sumažėjo¹⁴, tačiau lygis ir toliau gerokai viršija prieš pandemiją buvusį lygį. Didelę pastaruoju metu sumažėjusios prekybos

¹⁴ Be aiškaus kainų poveikio, ES vidaus prekybos mastas galėjo sumažėti dėl kelių priežasčių, įskaitant didėjančią pasaulinių vertės grandinių svarbą, geopolitinę įtampą, struktūrinius ES ekonomikos pokyčius, pavyzdžiui, gamybos mažėjimą ir paslaugų sektoriaus augimą, Jungtinės Karalystės sprendimą išstoti iš ES ir įsisenėjusias prekybos ir investicijų kliūtis, pavyzdžiui, netarifines kliūtis ir reguliavimo skirtumus.

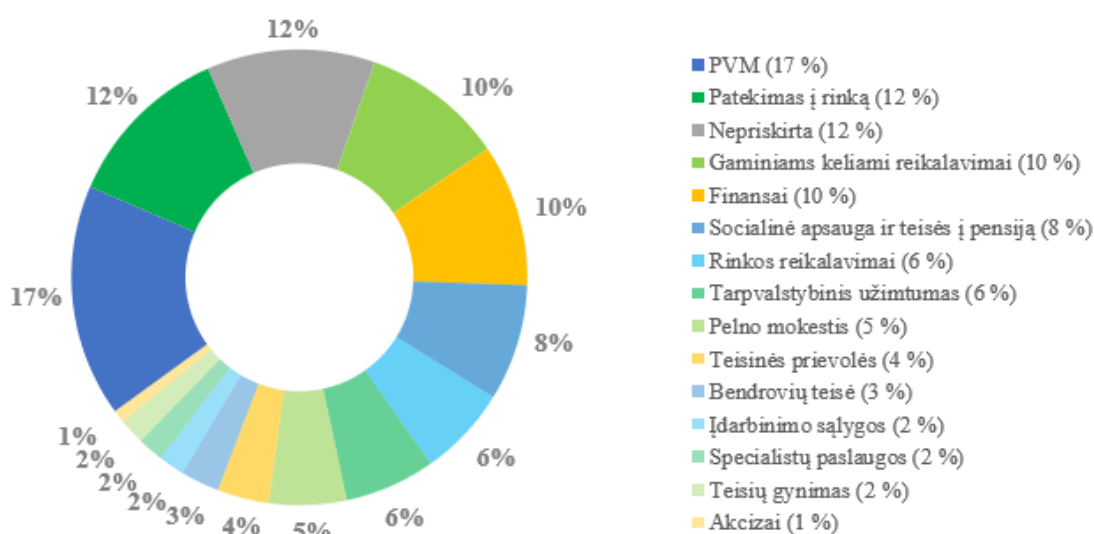
prekėmis vertės dalį galima paaiškinti energijos kainų kritimu, dėl kurio sumažėjo prekių, kuriomis prekiaujama, kainos, tačiau sumažėjo ir faktinis kiekis. Galbūt dar per anksti daryti tvirtą išvadą dėl šių tendencijų, papildomų įrodymų suteiks būsimi duomenys.

1.1 Kliūtys bendrojoje rinkoje

Bėgant metams ES bendrojoje rinkoje pašalinta daug prekybos kliūčių, tačiau tuo pat metu atsiranda vis naujų kliūčių ir susiskaidymo šaltinių. Remiantis bendrosios rinkos kliūčių sekimo priemone¹⁵, taip pat Europos pramonininkų apskritojo stalo¹⁶, asociacijos „EuroChambres“¹⁷ ir kitų suinteresuotųjų subjektų atlikta analize, kliūtys didėja. Siekiant nustatyti, koks politinis atsakas būtų tinkamas šioms kliūtims sumažinti, būtina vykdyti stebėseną įvairiais požiūriais.

Kalbant apie paslaugas, bendroji rinka tebėra susiskaidžiusi dėl reguliavimo ir administracinių kliūčių. Tarp svarbiausių reguliavimo kliūčių – verstis reglamentuojamosiomis profesijomis norintiems asmenims ir paslaugas galinčioms teikti įmonėms keliami teisiniai reikalavimai, taip pat skirtingi užimtumo ir mokesčių teisės aktai. Administracinės kliūtys – tai, be kita ko, sudėtingi su darbuotojų komandiravimu ir socialinės apsaugos sertifikavimu susiję deklaravimo reikalavimai. Bendrovių teisės sudėtingumas ir taisyklių, taikomų steigiant naują įmonę arba registruojant patronuojamąją įmonę, skirtumai skirtingose valstybėse narėse tebėra kliūtis teikti paslaugas, kurių teikėjui reikia būti arti klientų.

2 diagrama. Kliūtys, apie kurias pranešta, pagal kategorijas (15 pagrindinių).

Šaltinis – informacijos apie bendrosios rinkos kliūtis suvestinė, naudojami portalo „Your Europe“, per apklausą gautų MVĮ atsiliepimų, tinklo SOLVIT ir Piliečių konsultavimo tarnybos duomenys, 2022 m. – 2024 m. spalio mėn.

Iš duomenų, surinktų naudojant bendrosios rinkos kliūčių sekimo priemonę, matyti, kad tarpvalstybiniam prekių judėjimui ES viduje dažnai trukdo įvairios kliūtys. Pavyzdžiui,

¹⁵ Bendrosios rinkos kliūčių sekimo priemonė sukurta pagal [Bendrujų skaitmeninių vartų reglamentą](#) duomenims apie bendrosios rinkos kliūtis rinkti iš piliečių ir įmonių: [bendrosios rinkos kliūčių sekimo priemonė](#).

¹⁶ [Bendroji rinka. Kliūčių kompendiumas. 2024 m. vasario 13 d.](#)

¹⁷ Asociacijos „Eurochambres“ apklausa bendrosios rinkos klausimais [„Overcoming obstacles, developing solutions“](#) („Įveikti kliūtis, rasti sprendimus“).

nacionaliniai pakavimo ir ženklavimo reikalavimai verčia gamintojus savo gaminius pritaikyti konkrečioms valstybėms narėms, o ne aprūpinti jais visą bendrąją rinką. Patekti į prekių rinką sunku ir dėl teisinių bei administracinių kliūčių, be kita ko, sunku gauti leidimus. Suinteresuotieji subjektai reguliariai praneša apie su reguliavimu nesusijusias kliūtis, pavyzdžiui, teritorinius tiekimo suvaržymus¹⁸ (žr. 1.4 skirsnį apie laisvą prekių judėjimą). Viena iš prekybos prekėmis kliūčių – galimybių patekti į rinką sumažėjimas dėl didesnės gamintojo atsakomybės sistemų reikalavimų. Bendrąją rinką dar labiau suskaidė ir valstybių narių nustatyti rinkos reikalavimai dėl nesuderintų prekių abipusio pripažinimo ir dėl antrinių medžiagų eksporto, vežimo ir naudojimo. 2 diagramoje apžvelgiama 15 pagrindinių kliūčių, apie kurias pranešta naudojant bendrosios rinkos kliūčių sekimo priemonę.

1.2 Bendrosios rinkos taisyklių įgyvendinimas ir veikimo užtikrinimas

ES valstybės narės ir Komisija yra atsakingos už ES teisės vykdymo užtikrinimą, be kita ko, jos turi užtikrinti, kad būtų laikomasi bendrosios rinkos taisyklių ir paisoma žmonių teisių. Komisijos darbas siekiant užtikrinti atitiktį apima tris pagrindinius aspektus: kliūčių prevencijos gerinimą, bendradarbiavimą su valstybėmis narėmis ir taisomuosius veikimo užtikrinimo veiksmus.

Kalbant apie prevencinį veikimo užtikrinimo aspektą, Komisija glaudžiai bendradarbiauja su valstybėmis narėmis, kad užtikrintų veiksmingą esamų pranešimo mechanizmų įgyvendinimą ir skaidrumą. Atsakydama į valstybių narių prašymą, Komisija sukūrė ir toliau plėtoja vieno langelio principu grįstą pranešimo sistemą – interneto platformą, kurioje apžvelgiamos įvairiais bendrajai rinkai svarbiais sektorių teisės aktais nustatytos pranešimo procedūros ir suteikiama paprasta prieiga prie jų.

Bendrosios rinkos veikimo užtikrinimo darbo grupė (SMET) puoselėja bendros Komisijos ir valstybių narių atsakomybės jausmą, kad ES taisyklės būtų tinkamai įgyvendinamos ir kad būtų bendradarbiaujama bendrojoje rinkoje šalinant konkrečias kliūtis. SMET ataskaitoje¹⁹ pateikiama išsami apžvalga. Per pastaruosius porą metų pasiektų rezultatų pavyzdžiai – pašalinta daugiau kaip 90 administracinių kliūčių, trukdančių išduoti leidimus vėjo ir saulės energetikos projektams, ir paremtas penkių gerosios leidimų išdavimo praktikos, padedančios didinti investicijas į atsinaujinančiųjų išteklių energiją, pavyzdžių diegimas. Be to, bendradarbiaujant Bendrosios rinkos veikimo užtikrinimo darbo grupėje penkiose srityse (mokesčių, socialinės paramos išmokų, pensijų, sveikatos priežiūros išmokų ir telekomunikacijų) sumažėjo diskriminacija dėl IBAN. Šiuo metu nustatomi nauji SMET projektai kitose srityse, pavyzdžiui, skaitmeninių paslaugų, pakavimo ir ženklavimo reikalavimų ir abipusio pripažinimo srityse²⁰.

Kalbant apie bendrosios rinkos veikimo užtikrinimo taisomąjį aspektą, padėtis nuolat gerėja. Remiantis bendrosios rinkos rezultatų suvestine²¹, pažeidimų, susijusių su bendrąja rinką, nagrinėjimo bylų, kurias Komisija pradėjo prieš ES valstybes nares dėl to, kad jos tinkamai neįgyvendino ES teisės aktų, toliau mažėja (pernai jų buvo 6 proc. mažiau)²². Pažeidimų skaičius valstybėse narėse labai skiriasi, o sektoriai, kuriuose padaroma daugiausia

¹⁸ Teritoriniai tiekimo suvaržymai yra kliūtys, kurias tiekimo grandinėje sukuria privatūs tiekėjai ir kurios gali trukdyti mažmenininkams arba didmenininkams. Jos gali trukdyti mažmenininkams arba didmenininkams įsigyti prekių kitose ES šalyse nei ta, kurioje jie yra įsisteigę, ir (arba) neleisti jiems platinti (t. y. perparduoti) prekių kitose ES šalyse nei ta, kurioje jie yra įsisteigę.

¹⁹ [Europos Komisija, SMET ataskaita.](#)

²⁰ [SMET ataskaita.](#)

²¹ [Bendrosios rinkos rezultatų suvestinė.](#)

²² [Bendrosios rinkos rezultatų suvestinė.](#) Neišnagrinėtų pažeidimų bylų skaičius sumažėjo, nepaisant to, kad, palyginti su ankstesniu ataskaitiniu laikotarpiu, pradėta 25 proc. daugiau naujų bylų (172, palyginti su 138 ankstesniu laikotarpiu).

su bendrąja rinka susijusių pažeidimų, yra aplinkos (35 proc.), transporto (17 proc.) ir energetikos (12 proc.) sektoriai. Komisija taip pat toliau užtikrina ES konkurencijos teisės, kuria kovojama su tokiu įmonių elgesiu, dėl kurio pažeidžiama konkurencija ir atsiranda kliūčių tinkamam bendrosios rinkos veikimui, vykdymo užtikrinimą. Remiantis ES Teisingumo Teismo praktika, jei valstybė narė šiuose sektoriuose pažeidžia ES teisę, asmenys gali reikalauti finansinės kompensacijos.

Nepakankamos atitikties rodiklis, anksčiau buvęs labai aukštas, iš lėto mažėja, tačiau vis dar nėra susilyginęs su ES siektina reikšme²³. Tai yra valstybių narių į nacionalinę teisę perkeltų ES bendrosios rinkos direktyvų, dėl kurių Komisija pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūras dėl netinkamo perkėlimo į nacionalinę teisę, dalis (3 PVRR). Nepakankamos atitikties rodiklis, gerokai padidėjęs nuo 0,8 proc. 2018 m. iki didžiausio 1,4 proc. lygio 2020 m., dabar iš lėto mažėja ir 2023 m. sumažėjo iki 0,9 proc. Tačiau jis vis dar gerokai viršija ES 0,5 proc. tikslą.

Vidaus rinkos veikimo užtikrinimo ekstremaliomis sąlygomis ir atsparumo didinimo aktu²⁴ sprendžiami tiekimo grandinių sutrikimo klausimai, gerinamas valstybių narių koordinavimas ir taip gerinamas pasirengimas krizėms ir reagavimas į jas. Komisija įgyvendina nenumatytų atvejų planus, įskaitant krizių modeliavimą ir geresnes komunikacijos priemones, kad užtikrintų sklandų bendrosios rinkos veikimą piliečiams, įmonėms ir vyriausybėms.

1.3 Tarpvalstybinis paslaugų teikimas bendrojoje rinkoje

Paslaugų sektorius – tai apie 70 proc. ES BVP ir darbo vietų²⁵, tačiau bendrosios paslaugų rinkos rezultatai ir toliau nėra tokie, kokie galėtų būti. Prekybos tarpvalstybinėmis paslaugomis apimtis²⁶ – mažiau nei trečdalis prekybos prekėmis apimties ir, kitaip nei prekybos prekėmis atveju, nėra didesnė nei prekybos paslaugomis su ES nepriklausančiomis šalimis apimtis. Paslaugų sektoriaus darbo našumo augimas taip pat tebėra nedidelis²⁷ ir daro neigiamą poveikį tiek paties paslaugų sektoriaus, tiek ES gamybos pramonės konkurencingumui, nes paslaugos sukuria beveik 40 proc. gamybos pridėtinės vertės²⁸.

Pagal Paslaugų direktyvą, kuria siekiama pašalinti kliūtis investuoti į tarpvalstybines paslaugas ir jomis prekiauti, valstybės narės turi didelę laisvę nustatyti savo taisykles. Tai lemia didelę nacionalinių taisyklių įvairovę. Nors konkretūs nacionaliniai reikalavimai gali būti pagrįsti ir proporcingi teisėtiems viešojo intereso tikslams pasiekti, dėl jų kyla kliūčių specialistams ir įmonėms, norintiems siūlyti paslaugas kitose ES valstybėse narėse. Komisijos vertinimu, nepaisant to, kad perkėlus Paslaugų direktyvą į nacionalinę teisę reguliavimo kliūčių iš pradžių sumažėjo, apie 60 proc. šių kliūčių yra tokio paties pobūdžio kaip ir prieš 20 metų²⁹,

²³ Europos Komisija, [bendrosios rinkos rezultatų suvestinė](#).

²⁴ [Vidaus rinkos veikimo užtikrinimo ekstremaliomis sąlygomis ir atsparumo didinimo aktas](#).

²⁵ [Bendrosios rinkos rezultatų suvestinė. „Access to Services and Services Markets“ \(„Galimybės gauti paslaugų ir patekti į paslaugų rinkas“\)](#).

²⁶ Taip yra visų pirma dėl 1.1 skirsnyje paminėtų kliūčių, pavyzdžiui, dėl reikalavimų, susijusių su reglamentuojamosiomis profesijomis ir paslaugas galinčiomis teikti įmonėms, skirtingu užimtumo ir mokesčių teisės aktu, sudėtingu su darbuotojų komandiravimu ir socialinės apsaugos sertifikavimu susijusių deklaravimo reikalavimų.

²⁷ [ECB, Eurostatas](#), darbo našumas ES paslaugų sektoriuje auga lėčiau negu prekių sektoriuje (2010–2019 m. atitinkamai 0,96 proc. ir 1,55 proc.). Darbo našumas per 1 darbo valandą ES paslaugų sektoriuje auga lėčiau negu JAV (2019–2024 m. atitinkamai 3,8 proc. ir 12,4 proc.).

²⁸ Europos darnios pramonės politikos (ECSIP) konsorciumas, pramonės ir paslaugų ryšio našumo ir vertės kūrimo požiūriu tyrimas.

²⁹ [„30 years of single market – taking stock and looking ahead“](#) („Bendrosios rinkos trisdešimtmetis. Rezultatų apžvalga ir perspektyvos“); [„Business Europe“](#), bendrosios rinkos kliūčių įmonėms pavyzdžiai, 2023 m.

o tarpusavio pripažinimas yra ribotas.

Paslaugų sektoriai, pavyzdžiui, statybos ir mažmeninės prekybos, yra ekonomiškai svarbūs, tačiau jų rezultatai yra prastesni, negu galėtų būti³⁰. Naujų būstų pasiūlą ir Europos pastatų ūkio renovaciją lėtina sudėtinga reglamentavimo ir administracinė aplinka, pasižyminti dideliais skirtumais ne tik tarp valstybių narių, bet ir valstybėse narėse. Dėl to statybos paslaugų teikimas kitose valstybėse narėse yra ribotas. Kiti pavyzdžiai: mažmeninės prekybos įmonės įsteigimo ir kasdienių mažmeninės prekybos operacijų apribojimai, labai trukdantys pasiekti, kad mažmeninės prekybos sektorius veiktų geriau, ir turintys šalutinį poveikį visoje tiekimo grandinėje ir vartotojams.

Valstybės narės riboja galimybę ES užsiimti daugiau kaip 5 700 reglamentuojamųjų profesijų³¹, kuriomis verčiasi maždaug 22 proc. darbo jėgos³². Reglamentuojamosiomis profesijomis besiverčiančių darbuotojų dalis valstybėse narėse labai skiriasi – nuo 14 proc. Danijoje iki 33 proc. Vokietijoje³³. Reglamentuojant profesijas galima apsaugoti bendrojo intereso tikslus, tačiau tai kliudo pačios šalies ir kitų ES šalių piliečiams verstis šiomis profesijomis – jie gali tai daryti tik su sąlyga, kad atitinka nacionalinės teisės reikalavimus. Apžvelgiant įvairias profesijas, kurių atstovus įmonės paprastai samdo kaip išorės paslaugų teikėjus, pavyzdžiui, apskaitininkus, architektus, statybos inžinierius ir advokatus, pažymėtina, kad apribojimų lygis labai skiriasi: kai kurios valstybės narės netaiko jokių apribojimų, o kitos labai riboja užsienio piliečių galimybes verstis šiomis profesijomis³⁴.

Tuo atveju, kai valstybė narė reglamentuoja profesiją, kitų valstybių narių piliečiai privalo dalyvauti profesinės kvalifikacijos pripažinimo procedūroje. Dėl Profesinių kvalifikacijų direktyvoje³⁵ nustatytų procesų iš beveik milijono prašymų pripažinti kvalifikaciją daugiau kaip 90 proc. buvo patenkinti³⁶. Tačiau siekiantys savo profesinės kvalifikacijos pripažinimo piliečiai patiria praktinių problemų³⁷. Viena iš įsisenėjusių problemų yra lėtas ir neveiksmingas trečiųjų šalių piliečių kvalifikacijų pripažinimas, kuris varžo judumą, didina per aukštos kvalifikacijos, nei reikalauja atliekamas darbas, problemos mastą ir riboja integraciją į ES darbo rinką. Komisija ieško galimų sprendimų, kaip paspartinti ir supaprastinti profesinių kvalifikacijų pripažinimo sistemą.

Nors darbuotojų komandiravimo deklaracijos gali būti pateisinamos tuo, kad jomis siekiama apsaugoti darbuotojų teises, jos yra didelė administracinė kliūtis laikinai teikti tarpvalstybines paslaugas. Komisija Bendrosios rinkos veikimo užtikrinimo darbo grupėje bendradarbiauja su valstybių narių institucijomis, kad užtikrintų deklaravimo prievolių pagrįstumą ir proporcingumą. Komisija taip pat pasiūlė reglamentą, kuriuo, siekiant supaprastinti darbuotojų komandiravimo deklaravimą, sukuriamas su Vidaus rinkos

³⁰ Pavyzdžiui, statybos pramonė sudaro 11 proc. ES BVP, tačiau tik 1 proc. ES vidaus prekybos paslaugomis. Valandinis darbo našumas statybos sektoriuje siekia apie 35 EUR per valandą, t. y. 30 proc. mažiau nei gamybos sektoriuje.

³¹ [Reglamentuojamųjų profesijų duomenų bazė.](#)

³² [„Measuring Prevalence and Labour Market Impacts of Occupational Regulation in the EU“](#) („Profesijų reglamentavimo aprėpties ir poveikio darbo rinkai ES vertinimas“).

³³ Ten pat.

³⁴ Europos Komisija, [bendrosios rinkos rezultatų suvestinė](#), „Barriers to accessing professional services markets“ („Kliūtys patekti į specialistų paslaugų rinkas“); ES ribojimo rodiklio (EURI) duomenų bazė.

³⁵ [Profesinių kvalifikacijų direktyva.](#)

³⁶ [Reglamentuojamųjų profesijų duomenų bazė.](#)

³⁷ Nors konkrečioms profesijoms ir sektoriams taikomos automatinio pripažinimo procedūros, grindžiamos suderintais minimaliais rengimo reikalavimais arba profesine patirtimi, jų taikymo sritis praktikoje yra pernelyg ribota, o procedūros pernelyg dažnai tebėra sudėtingos ir lėtos.

informacine sistema (IMI) susietas bendras savanoriškas skaitmeninis portalas³⁸. Sukūrus tą portalą įmonės galėtų naudodamosi viešąja sąsaja teikti komandiravimo į visas ES šalis deklaracijas vienoje vietoje, sumažėtų administracinė našta įmonėms ir nacionalinėms valdžios institucijoms, kartu būtų apsaugomos darbuotojų teisės.

Pašto sektoriui kyla iššūkių dėl struktūrinio pašto korespondencijos mažėjimo ir didėjančių vieneto sąnaudų, dėl kurių daromas spaudimas universaliųjų paslaugų sąnaudoms. Pašto paslaugų sektorius yra gyvybiškai svarbus ekonomikai ir bendrajai rinkai, jame sukuriama 0,8 proc. ES BVP ir dirba 1,65 mln. žmonių. Nauji rinkos dalyviai, ypač e. prekybos milžinai, trikdo konkurenciją siuntų pristatymo srityje. Remiantis neseniai atliktu tyrimu³⁹, sektoriuje kyla tokių problemų kaip didėjanti reglamentavimo fragmentacija ir kokybės lygio skirtumai.

1.4 Tarpvalstybinis prekių judėjimas bendrojoje rinkoje

Naująja teisės aktų sistema (NTAS) pagerintas gaminius reglamentuojančių ES teisės aktų nuoseklumas, tačiau patiriama sunkumų. NTAS taikoma tokiems gaminiams kaip baterijos, mašinos ir asmeninės apsaugos priemonės⁴⁰ ir apima maždaug 80 proc. pramonės gamybos ir 74 proc. ES vidaus gamybos. Tačiau 2022 m. NTAS vertinimas atskleidė neatidėliotinas problemas, įskaitant galimą užsienio įtaką, neteisėtą praktiką ir skaitmenizacijos bei žiedinės ekonomikos klausimų sprendimo spragas. Išspręsti šias problemas yra labai svarbu siekiant užtikrinti nuoseklumą ir sumažinti ekonominės veiklos vykdytojų ir valdžios institucijų išlaidas.

Kai gaminiai neatitinka sveikatos, saugos ir tvarumo reikalavimų, kenkiama laisvam prekių judėjimui. ES rinkos priežiūros sistema siekiama su tuo kovoti. Ji taikoma visiems ne maisto produktams, kurie reglamentuojami derinamaisiais teisės aktais. Tie produktai sudaro apie du trečdalius ES vidaus prekybos prekėmis. Komisija remia ir koordinuoja nacionalinių institucijų, tikrinančių ES rinkai teikiamų gaminių atitiktį, veiklą ir finansuoja 36 vykdomus bendrus vykdymo užtikrinimo veiksmus įvairių gaminių sektoriuose, kuriems taikomi Sąjungos derinamieji teisės aktai. 2024 m. vykdymo užtikrinimo institucijos užregistravo daugiau kaip 36 916 ne maisto produktų tyrimų ir daugiau kaip 23 389 atvejais ėmėsi priemonių, kad apsaugotų vartotojus ir užtikrintų vienodas sąlygas įmonėms.

Naujos tarptautinės e. prekybos ir tiekimo grandinės perkonfigūravimo tendencijos daro spaudimą muitiniam tikrinimui, rinkos priežiūrai ir vartotojų apsaugos institucijoms. Į ES importuojamų e. prekybos siuntų skaičius padidėjo nuo 1,1 mlrd. 2022 m. iki 2,2 mlrd. 2023 m. ir numatoma, kad 2024 m. jis pasieks 4 mlrd. 2023 m. ES pasienyje ir bendrojoje rinkoje sulaikyta apie 152 mln. suklastotų prekių – gerokai daugiau nei 2022 m., kai jų sulaikyta 86 mln.⁴¹ Imtasi svarbių veiksmų siekiant spręsti reikalavimų neatitinkančių prekių, be kita ko, internetu perkamų prekių, patekimo į bendrąją rinką problemą. Tai apima Rinkos priežiūros reglamento⁴² įgyvendinimą, kurį remia ES gaminių atitikties tinklas, Reglamento

³⁸ 2024 m. lapkričio 13 d. [Komisijos pasiūlymas](#), kuriuo sukuriamas bendras skaitmeninių deklaracijų portalas.

³⁹ [Vidaus rinka, pramonė, verslumas ir MVI. Pašto paslaugos.](#)

⁴⁰ [Baterijos: Reglamentas \(ES\) 2023/1542](#); mašinos: [Reglamentas \(ES\) 2023/1230](#); asmeninės apsaugos priemonės: [Reglamentas \(ES\) 2016/425](#).

⁴¹ Dėl to kyla ypatingų su gaminių sauga ir rinkos priežiūra susijusių iššūkių, nes tarp ES aptinkamų pavojingų gaminių maždaug trys ketvirtadaliai yra iš ES nepriklausančių šalių ir ne visiems vartojimo gaminiams taikomas reikalavimas ES turėti atsakingą asmenį, į kurį būtų galima kreiptis ir prašyti imtis taisomųjų veiksmų. Dėl to ES sunkiau užtikrinti vienodas sąlygas.

⁴² [Reglamentas \(ES\) 2019/1020](#).

dėl bendros gaminių saugos⁴³ priėmimą siekiant sugriežtinti gaminių saugos taisykles ir pasiūlymus dėl ES muitų sąjungos reformos siekiant veiksmingiau kontroliuoti produktų importą. Be to, Komisija imasi veiksmų pagal Skaitmeninių paslaugų aktą.

Teritoriniai tiekimo suvaržymai mažmeninėje ir didmeninėje prekyboje skaido bendrąją rinką, riboja vartotojų pasirinkimą ir prisideda prie didelių kainų skirtumų ES⁴⁴. Šiuos suvaržymus nustato stambūs prekių ženklų pažymėtų produktų gamintojai, kad mažmenininkams būtų sunku arba neįmanoma įsigyti produktų vienoje valstybėje narėje ir perparduoti kitoje. Nors konkurencijos teisė yra veiksminga priemonė bausti už tokią praktiką⁴⁵, daug tokios praktikos atvejų nepatenka į jos taikymo sritį⁴⁶. Siekdama rasti šio klausimo sprendimus, Komisija Bendrosios rinkos veikimo užtikrinimo darbo grupėje su valstybėmis narėmis pradėjo faktų nustatymo procedūrą ir pradės dialogą su atitinkamais pramonės suinteresuotaisiais subjektais (mažmenininkais ir didmenininkais, gamintojais, vartotojais).

Darniaisiais techniniais standartais užtikrinama, kad gaminiai visose valstybėse narėse atitiktų saugos, kokybės ir veiksmingumo reikalavimus, ir taip skatinamas laisvas prekių judėjimas. CE ženklų žymimi gaminiai atitinka ES suderintus gaminius reglamentuojančius teisės aktus, todėl jais galima prekiauti visoje Europoje. Standartais mažinamos prekybos kliūtys, užtikrinamas produktų sąveikumas ir didinamas Europos įmonių konkurencingumas. Standartizacijos sistemos kartais trūksta spartos ir lankstumo, visų pirma naujose žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos vertės grandinėse. Itin svarbu skatinti greitai parengti standartus, o ES pramonę paskatinti dalyvauti darbe, susijusiam su standartizacijos prašymais ES konkurencingumui svarbiose srityse. Tokios prioritetinės sritys kasmet nustatomos metinėje Sąjungos Europos standartizacijos darbo programoje⁴⁷. Šiuo metu Komisija vertina Europos standartizacijos teisinę sistemą, kad nustatytų tolesnius veiksmus.

Iš Tekstilės gaminių ženklavimo reglamento vertinimo matyti, kad ženklavimo reikalavimų daugėja. Dėl to klientams teikiama informacija tampa sudėtingesnė, o bendroji rinką susiskaido. Jame taip pat daroma išvada⁴⁸, kad galiojanti Europos lygmens reglamentavimo sistema neapima su perdirbimu susijusios informacijos ir nefizinių etikečių, t. y. skaitmeninio ženklavimo.

1.5 Reglamentavimo našta bendrojoje rinkoje

Įmonių manymu, reglamentavimo našta Europoje yra pernelyg didelė. 32 proc. ES įmonių mano, kad reglamentavimas yra didelė kliūtis jų investicinei veiklai, dar 34 proc. ES įmonių reglamentavimą laiko nedidele kliūtimi – taigi iš viso du trečdaliai įmonių mano, kad joms trukdoma investuoti dėl pernelyg didelio reglamentavimo⁴⁹. Palyginimas – kad verslo reguliavimas yra didelė kliūtis investuoti, nurodo tik 21 proc. JAV įmonių. Palyginti su

⁴³ [Reglamentas \(ES\) 2023/988](#).

⁴⁴ 2020 m. Europos Komisijos užsakymu atlikus nepriklausomą tyrimą apskaičiuota, kad pašalinus teritorinius tiekimo suvaržymus vartotojai pirkdami tam tikrus produktus galėtų sutaupyti iki 14,1 mlrd. EUR per metus.

⁴⁵ 2024 m. gegužės 23 d. Komisija bendrovei „Mondelez“ skyrė 337,5 mln. EUR baudą už trukdymą vykdyti tarpvalstybinę prekybą šokoladu, sausainiais ir kavos produktais. Prieš tai, 2019 m., Komisija bendrovei „AB InBev“ skyrė 200 mln. EUR baudą už tarpvalstybinės prekybos alumi ribojimą.

⁴⁶ ES konkurencijos teisė taikoma tik tada, kai teritoriniai tiekimo suvaržymai yra įtraukti į antikonkurencinius susitarimus arba juos vienašališkai vykdo dominuojantis ūkio subjektas.

⁴⁷ [2024 m. metinė Sąjungos Europos standartizacijos darbo programa](#).

⁴⁸ [Reglamento \(ES\) 1007/2011 peržiūra](#). Pvz.: „be to, vis sparčiau kuriami vis sudėtingesni nauji pluoštai ir sparčiai diegiamos naujos perdirbimo technologijos, kurias taikant reikia geriau identifikuoti pluoštą“, „skaitmeninio ženklavimo technologijos dabar yra lengvai prieinamos ir įperkamos“.

⁴⁹ EIB, [„Investment Barriers in the EU“](#) („Investavimo kliūtys ES“).

praėjusiais metais, ES įmonių vyriausybės reglamentavimo naštos suvokimas iš esmės buvo stabilus – rodiklis šiek tiek pagerėjo nuo 3,4 2019 m. iki 3,9 2023 m.⁵⁰, nors našta vis dar laikoma pernelyg didele (žr. 4 PVRR).

41 proc. įmonių mano, kad didesnė reglamentavimo našta yra pagrindinis rizikos veiksnys, dėl kurio mažėja ES, kaip vietos tiesioginėms užsienio investicijoms (TUI), patrauklumas⁵¹. Tuo galima iš dalies paaiškinti didelį ES metinių pasaulinių TUI srautų dalies sumažėjimą nuo 36 proc. (2019 m.) iki 4 proc. (2023 m.)⁵². Reglamentavimo našta itin sunkiai slegia MVĮ. 28 proc. ES MVĮ nurodo, kad daugiau kaip 10 proc. jų darbuotojų yra priimti į darbą reglamentavimo reikalavimams ir standartams įvertinti ir užtikrinti, kad jų būtų laikomasi⁵³. Pavyzdžiui, leidimų naujiems arba modernizuotiems gamybos įrenginiams išdavimo procedūros gali užtrukti, brangiai kainuoti ir dėl jų gali tekti tvarkyti reikalus su daug viešojo administravimo institucijų. Kitos sritys, kurias įmonės ne kartą minėjo kaip tokias, kuriose našta yra itin didelė, yra darbuotojų komandiravimo, įmonių informacijos apie tvarumą teikimo ir cheminių medžiagų teisės aktai.

1.6 Bendrosios rinkos skaitmeninės priemonės

Ekonominės veiklos vykdytojai praneša apie sunkumus, susijusius su prieiga prie informacijos ir administracinių formalumų atlikimu internetu. Remiantis neseniai atliktais tyrimais⁵⁴, pagrindinės problemos yra tos, kad sunku gauti informaciją apie taisykles ir reikalavimus ir kad administracinės procedūros yra pernelyg sudėtingos. Šią problemą gali padėti išspręsti skaitmeninės priemonės – jos gali palengvinti prieigą ir sumažinti administracinę našta. Pavyzdžiui, bendrieji skaitmeniniai vartai – ES e. valdžios iniciatyva – jau dabar piliečių ir įmonių, norinčių dirbti, studijuoti ar užsiimti verslu kitoje ES šalyje, naudojami kaip vieno langelio principu veikianti sistema. Jų taikymo sritis palaipsniui plečiama įtraukiant papildomas sritis ir teisėkūros iniciatyvas⁵⁵. Tačiau reikia dar daug padaryti, visų pirma siekiant, kad procedūromis galėtų naudotis tarpvalstybiniai naudotojai.

Valstybių narių valdžios institucijų ir Europos Komisijos bendradarbiavimo fragmentiškumas gali kliudyti veiksmingai įgyvendinti ES teisę. Vidaus rinkos informacinė sistema (IMI) labai padeda sudaryti palankesnes sąlygas daugiau kaip 12 000 Europos valdžios institucijų bendradarbiavimui ir greitiems mainams. Praėjusiais metais į IMI buvo įtraukta reglamentuojamųjų profesijų duomenų bazė. Naudojant IMI dar ir kitais tikslais, pavyzdžiui, įgyvendinus pasiūlymą sukurti bendrą skaitmeninių deklaracijų portalą, skirtą darbuotojų komandiravimui, administracinė našta galėtų dar labiau sumažėti.

Įmonių administracines procedūras, visų pirma vykstant viešųjų pirkimų procedūroms, dar labiau apsunkina nenuoseklus elektroninių sąskaitų faktūrų naudojimas. Direktyvoje dėl elektroninių sąskaitų faktūrų naudojimo viešuosiuose pirkimuose⁵⁶ visos Europos perkančiosios organizacijos įpareigojamos priimti ir apdoroti standartą atitinkančias e. sąskaitas faktūras. Europos įmonių, siunčiančių e. sąskaitas faktūras, procentinė dalis

⁵⁰ Skalė nuo 1 iki 7, kur 1 – itin sudėtinga, o 7 – itin lengva.

⁵¹ Ernst & Young, [2024 m. Europos patrauklumo tyrimas](#).

⁵² [Europos Komisija, bendrosios rinkos rezultatų suvestinė; UNCTAD](#).

⁵³ Europos investicijų bankas, [2024 m. EIB investicijų tyrimas](#).

⁵⁴ Žr., pavyzdžiui, 2024 m. asociacijos „Eurochambres“ apklausą bendrosios rinkos klausimais [„Overcoming obstacles, developing solutions“](#) („Įveikti kliūtis, rasti sprendimus“).

⁵⁵ Neseniai taikymo sritis buvo išplėsta, kad apimtų Reglamentą dėl Europos duomenų valdymo, Reglamentą dėl trumpalaikės būsto nuomos, Poveikio klimatui neutralizavimo pramonės aktą ir Ypatingos svarbos žaliavų aktą. Šiuo metu vyksta darbas, susijęs su pasiūlymais įtraukti Direktyvą dėl Europos tarpvalstybinių asociacijų sistemos, Direktyvą dėl vairuotojo pažymėjimų ir Direktyvą dėl aiškių ekologiškumo teiginių pagrindimo ir pranešimo apie juos.

⁵⁶ [Direktyva 2014/55/ES](#).

padidėjo nuo 10,3 proc. 2013 m. iki 32,2 proc. 2020 m.

Išsamios ir prieinamos informacijos apie gaminio gyvavimo ciklą trūkumas trukdo siekti skaidrumo ir tvarumo. Pagal 2024 m. liepos mėn. įsigaliojusį Tvarių gaminių ekologinio projektavimo reglamentą sukurtame skaitmeniniame gaminio pase (DPP) bus pateikta išsami informacija apie gaminio gyvavimo ciklą, įskaitant atitikties dokumentus, saugos instrukcijas ir gaminių šalinimo gaires.

Galiausiai viešojo sektoriaus sąveikumas sudaro sąlygas administravimo institucijoms bendradarbiauti ir teikti viešąsias paslaugas tarpvalstybiniu mastu, įvairiuose sektoriuose ir organizacijose. Tarpvalstybinis sąveikumas gali padėti įmonėms sutaupyti 5,7–19,2 mlrd. EUR per metus⁵⁷.

1.7 MVI

ES MVI (99,8 proc. įmonių) yra ES ekonominės struktūros pagrindas, tačiau jų ekonominė aplinka tebėra sudėtinga. Iš 2024 m. GROW MVI veiklos rezultatų apžvalgos matyti, kad MVI pridėtinė vertė realiaja verte 2023 m. sumažėjo 1,6 proc. ir buvo numatoma, kad 2024 m. ji sumažės dar 1,0 proc. Palyginti su didelėmis įmonėmis, MVI našumo tendencija buvo bloga: 2008 m. MVI našumas siekė maždaug 68 proc. didelių įmonių našumo, tačiau 2024 m. jų našumas tesiekė 60 proc. didelių įmonių našumo⁵⁸.

MVI tebėra augimo ir inovacijų variklis Europoje. Dauguma sparčiai augančių ir našių ES veiklą plečiančių įmonių yra MVI⁵⁹. Per pastaruosius trejus metus labai mažos įmonės, kuriose dirba mažiau nei 10 darbuotojų, sukūrė beveik 4 mln. darbo vietų, o vienuolikoje iš 14 pramonės ekosistemų darbo vietų skaičiaus augimas MVI 2023 m. viršijo augimą didelėse įmonėse⁶⁰.

Ketrios pagrindinės MVI kylančios problemos: reglamentavimo kliūtys arba administracinė našta, mokėjimų vėlavimas, galimybių gauti finansavimą trūkumas, įgūdžių problema⁶¹. 35 proc. MVI mano, kad viena pagrindinių kliūčių efektyvaus išteklių naudojimo priemonėms įgyvendinti yra sudėtingos administracinės arba teisinės procedūros⁶², o 29 proc. MVI teigimu, svarbiausia problema yra galimybė įgyti įgūdžių⁶³. Be to, mokėjimų padėtis Europoje toliau blogėja: faktinių mokėjimų pagal B2B sandorius laikas pailgėjo nuo 52 dienų 2022 m. iki 62 dienų 2024 m. MVI segmento dinamiškumo stoka yra ne tik lėtesnio bendro ekonomikos augimo pasekmė, bet ir ženklas, kad plėsti veiklą tapo sudėtingiau ir kad galima būtų geriau išnaudoti bendrosios rinkos teikiamas masto ekonomijos galimybes.

1.8 Galima plėtra ir šalių kandidačių integracija į bendrąją rinką

Šalių kandidačių ekonominė integracija į ES bendrąją rinką yra vienas iš svarbiausių Komisijos prioritetų⁶⁴. Ji sudaro palankesnes sąlygas prekybos ir investicijų srautams ir galiausiai skatina ekonomikos augimą tiek ES, tiek šalyse kandidatėse. Komisija toliau remia

⁵⁷ [Europos sąveikumo akto poveikio vertinimas.](#)

⁵⁸ [MVI veiklos rezultatų apžvalga.](#)

⁵⁹ [EBPO, „Helping SMEs scale up“](#) („Padėti MVI plėsti veiklą“).

⁶⁰ Europos Komisija, [2024 m. MVI veiklos rezultatų apžvalga.](#)

⁶¹ MVI nurodė, kad aktualiausi yra šie klausimai (per apklausą jos galėjo paminėti keletą): reglamentavimo kliūtys arba administracinė našta (55 proc.), mokėjimų vėlavimai (35 proc.), likvidumo ir galimybių gauti finansavimą trūkumas (21 proc.), įgūdžiai, įskaitant vadovavimo įgūdžius (17 proc.). Šaltinis – „Eurobarometro“ apklausa Nr. 486, pagalbos MVI priemonių rinkinys.

⁶² Greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 549 dėl MVI, efektyvaus išteklių naudojimo ir žaliųjų rinkų.

⁶³ 2023 m. apklausa dėl įmonių galimybių gauti finansavimą.

⁶⁴ Europos Komisija, [Plėtrai reikalingos reformos ir politikos peržiūros.](#)

šià integracijà: stebi kandidatų pažangà derinant savo teisės aktus su ES teisės aktais, remia jų politines ir ekonomines reformas. Tikimasi, kad kitų šalių ekonomikos integravimas į bendràjà rinkà turės teigiamà poveikį pagrindiniams sektoriams, pavyzdžiui, žaliavų, mašinų ir turizmo.

Iniciatyvos, kuriomis siekiama stiprinti ryšius su Ukraina ir Moldova, apima tam tikrų pramonės sektorių reguliavimo integracijà. Nuo 2022 m. ES, kaip pagrindinės abiejų šalių prekybos partnerės, vaidmuo nuolat augo ir dabar prekyba su ES sudaro daugiau kaip 50 proc. visos jų prekybos. Su Ukraina kasmet rengiamas dialogas pramonės bendradarbiavimo klausimais. 2024 m. kovo mėn. Ukrainos vyriausybė pristatė Ukrainos planà⁶⁵ – reformų ir investicijų, kurios priartintų šalį prie ES ir bendrosios rinkos, sąrašà. Pagal galimus susitarimus dėl pramonės produktų atitikties vertinimo ir pripažinimo Komisija stiprina šalių kandidačių administracinius gebėjimus, kad padėtų joms įgyvendinti ES teisės aktus dėl pramoninių prekių. Tikslas – užtikrinti laipsniškà šalių kandidačių integracijà į ES bendràjà rinkà ir ekonominės vertės grandines.

Skatinti ekonominę vystymàsi ES kaimyninėse šalyse gali būti naudinga pačiai ES, nes dėl to atsiveria prekybos galimybių. Vakarų Balkanų ekonomikos augimo planè⁶⁶ numatyta laipsniškà integracijà į ES bendràjà prekių ir paslaugų rinkà ir tvirtesnės jungtys su ES tiekimo grandinėmis. Sukūrus ES taisyklės atitinkančią Vakarų Balkanų bendrà regioninę rinkà per ateinančią dešimtmetį regiono ekonomika galėtų išaugti dvigubai.

⁶⁵ Europos Sąjungos Taryba, [Ukrainos planas](#).

⁶⁶ Europos Komisija, 2023 m. lapkričio 8 d. priimtas [Vakarų Balkanų ekonomikos augimo planas](#).

2 SKIRSNIS. Atotrūkio inovacijų srityje panaikinimas

2.1 Moksliniai tyrimai ir inovacijos

PVRR	Kas juo matuojama	Siektina reikšmė	Naujausia ES reikšmė
5 PVRR. MTP išlaidos	Visos privačios ir viešosios išlaidos moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai, išreikštos BVP dalimi.	> 3 proc. iki 2030 m.	2,22 proc. (2023 m.) 2,21 proc. (2022 m.)
6 PVRR. Patentų paraiškų	Patento paraiškų skaičius milijonui gyventojų		152,8 (2023 m.) 151,8 (2022 m.)
7 PVRR. Rizikos kapitalo investicijos	Rizikos kapitalo investicijos (išreikštos BVP dalimi)		0,05 proc. (2023 m.) 0,09 proc. (2022 m.)

Mokslinių tyrimų ir plėtros (MTP) išlaidos ir intelektinės nuosavybės kūrimas yra svarbūs ES ekonomikos inovacinio pajėgumo rodikliai. Šiandieninėje žinių ekonomikoje intelektinė nuosavybė yra labai svarbi komercinei sėkmei ir yra įmonių novatoriškumo ženklas. Jei startuolis yra užregistravęs patentą arba prekės ženklą, tikimybė, kad jis ankstyvuojų etapu gaus rizikos kapitalo, yra dešimt kartų didesnė. Be to, intelektinės nuosavybės teisės siejamos su 200 proc. didesne sėkmingo pasitraukimo tikimybe⁶⁷. Be to, nematerialusis turtas sudaro 90 proc. „S&P 500“ bendrovių rinkos vertės⁶⁸.

Išlaidos MTP pastaraisiais metais didėjo labai lėtai – 2023 m. jos pasiekė 2,2 proc. BVP, palyginti su 2,1 proc. BVP 2015 m.⁶⁹ Ši vertė yra mažesnė nei ES siektina 3 proc. BVP moksliniams tyrimams ir plėtrai vertė. Be to, išlaidos MTP tebėra mažesnės negu kitų panašių ekonomikų – daugiau negu ES moksliniams tyrimams ir plėtrai išleido Pietų Korėja (5,2 proc.), JAV (3,6 proc.), Japonija (3,4 proc.) ir Kinija (2,6 proc.)⁷⁰ (5 PVRR).

2000–2021 m. Europos patentų paraiškų dalis, palyginti su viso pasaulio patentų paraiškų skaičiumi, sumažėjo nuo 30 proc. iki 17 proc., tačiau absoliučiais skaičiais išliko stabili⁷¹ (6 PVRR). ES įmonės, ypač MVL, nepakankamai išnaudoja galimybę oficialiai apsaugoti savo intelektinę nuosavybę, pavyzdžiui, patentus, prekių ženklus ir dizainą. Registruotą intelektinę nuosavybę turi tik 9 proc. MVL, palyginti su daugiau kaip 55 proc. didelių įmonių.

Nors ES technologinė bazė yra įvairesnė nei kitų didžiųjų ekonomikų, ji neproporcingai labiau specializuojasi mažiau sudėtingų technologijų srityje nei jos partnerės. Tai rodo, kad pakliūta į tam tikrus vidutinio lygio technologijų spąstus, kurie mažina ES gebėjimą patekti į naujus daug technologijų reikalaujančius sektorius ir juos plėsti, o tai kenkia būsimam augimo potencialui. Vertinant 2024 m. pramonės investicijų į mokslinius tyrimus ir plėtrą suvestinėje pristatytus 50 didžiausių investuotojų į mokslinius tyrimus ir plėtrą pagal sektorius 2023 m., ES įmonės pirmavo automobilių sektoriuje (61 proc. visų investicijų, JAV – 18 proc., Kinija – 5 proc., Japonija – 15 proc.), o kituose daug technologijų reikalaujančiuose sektoriuose ES

⁶⁷ Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnyba, „[Patents, trade marks and startup finance](#)“ („Patentai, prekių ženklai ir startuolių finansavimas“).

⁶⁸ Sun, „Review of the Importance of Technology Company Valuation and Commonly Used Methods“ („Technologijų bendrovės vertinimo svarbos ir dažniausiai taikomų metodų apžvalga“), 189 tomas, p. 30.

⁶⁹ Eurostatas, [Išlaidos MTP](#).

⁷⁰ Pastaba. Panašių pasaulio ekonomikų vertės yra 2021 m. vertės. Pasaulio bankas, [Išlaidos moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai \(BVP procentais\) | Duomenys](#).

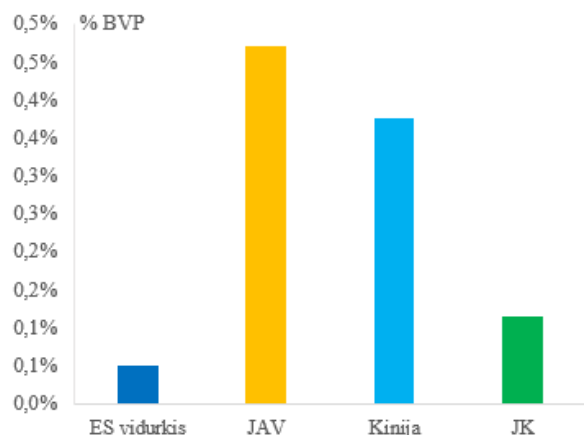
⁷¹ Europos Komisijos Mokslinių tyrimų ir inovacijų GD, „[Science, Research and Innovation Performance of the EU 2024](#)“ („ES rezultatai mokslo, mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje 2024 m.“), p. 83.

investuotojai atsiliko. Tie sektoriai: sveikatos sektorius (ES – 14 proc., o JAV – 51 proc., Japonija – 4 proc.); IRT aparatinė įranga (ES – 8 proc., o JAV – 55 proc., Kinija – 15 proc.); IRT programinė įranga (ES – 4 proc., o JAV – 82 proc., Kinija – 10 proc., Japonija – 4 proc.)⁷². Per pastaruosius dešimt metų ES inovacijų diegimo rezultatai šiek tiek pagerėjo (8 proc.), tačiau tebėra prastesni nei JAV, JK ir Japonijos, o Kinija sparčiai vesiasi ir per tą patį laikotarpį jos rodiklis padidėjo 28 proc.⁷³

Įmonėms ir universitetams sunku pradėti naudoti ir komercializuoti savo mokslinių tyrimų rezultatus. Pavyzdžiui, maždaug tik trečdalis Europos universitetų užregistruotų patentuotų išradimų yra naudojami komerciniais tikslais⁷⁴. Paprastai tai aiškinama silpnais verslo ir akademinės bendruomenės bendradarbiavimo ryšiais, nenuosekliomis intelektinės nuosavybės valdymo taisyklėmis ir uždara akademinė karjera be pakankamų komercializacijos ir verslumo paskatų. Kalbant apie verslą, siekiančios komercializuoti savo intelektinės nuosavybės teisėmis saugomas inovacijas įmonės susiduria su daugybe iššūkių, pavyzdžiui, dėl susiskaidžiusios intelektinės nuosavybės valdymo aplinkos ir privataus kapitalo trūkumo.

Rizikos kapitalo investicijos, kurios jau ir taip buvo mažos, dar labiau sumažėjo: nuo 0,09 proc. BVP 2022 m. iki 0,05 proc. 2023 m. (žr. 7 PVRR ir 3 diagramą). Daugelio novatoriškų, sparčiai augančių įmonių plėtra priklauso nuo rizikos kapitalo, kurį sudaro rizikos investicijos. Apskaičiuota, kad ES rizikos kapitalo rinka (vertinama kaip BVP rizikos kapitalo investicijų dalis) vis dar yra 10 kartų mažesnė nei JAV ir 7 kartus mažesnė nei Kinijos. Todėl daug labai novatoriškų Europos įmonių galimybės gauti kapitalo yra ribotos, dėl to jos dažnai ieško finansavimo užsienyje arba net persikelia į palankesnę finansavimo aplinką, pavyzdžiui, JAV. Pavyzdžiui, pažangiosios gamybos pramonės šakose 2017–2023 m. beveik 90 proc. rizikos kapitalo teko JAV arba Kinijos įmonėms (atitinkamai 47 proc. ir 39 proc.) ir tik 4 proc. visame pasaulyje šios pramonės pritraukto rizikos kapitalo atiteko ES įsikūrusioms įmonėms⁷⁵.

3 diagrama. Rizikos kapitalo investicijos 2023 m., išreikštos BVP dalimi

Šaltiniai: „Invest Europe“; Eurostatas; EBPO; „Statista“.

ES biudžete numatyta įvairių programų, kurios veikia kaip svarbūs svertai, skatinantys viešąsias ir privačiąsias investicijas ir mokslinių tyrimų pastangas. Pavyzdžiui, pagal programą „InvestEU“ jau pritraukta 218 mlrd. EUR investicijų novatoriškesnei ir konkurencingesnei ES kurti. 2021–2027 m. pagal programą „Europos horizontas“ moksliniams tyrimams ir inovacijoms skiriama 93,5 mlrd. EUR, o Inovacijų fondo lėšomis remiamos novatoriškos mažo anglies dioksido pėdsako technologijos (žr. 3.2 skirsnį). Nors ES biudžetas suteikia daug finansavimo galimybių, ES išlaidos

⁷² Europos Komisijos Mokslinių tyrimų ir inovacijų GD ir Jungtinio tyrimų centro GD, [ES pramonės investicijų į mokslinius tyrimus ir plėtrą rezultatų suvestinė](#).

⁷³ Europos Komisija, „Tracking country innovation performance: [The Innovation Output Indicator 2023](#)“ („Šalių rezultatų inovacijų diegimo srityje stebėjimas. Inovacijų rezultatų rodiklis (2023 m.)“).

⁷⁴ Buves Ministras Pirmininkas M. Draghi, [„The future of European competitiveness – A competitiveness strategy for Europe“](#) („Europos konkurencingumo ateitis. Europos konkurencingumo strategija“), B dalis, p. 244.

⁷⁵ [Europos Komisija, ataskaita „Strategic Insights into the EU’s Advanced Manufacturing Industry“](#) („Strateginės išvalgos apie ES pažangiąją gamybos pramonę“), 2024 m.

paskirstomos per dideliam skaičiui programų, dėl to didėja sudėtingumas ir nelankstumas ir mažėja galia, pasiekiami sutelkiant išteklius svarbiems ES lygmens projektams finansuoti⁷⁶.

2024 m. sukurta Europos strateginių technologijų platforma (STEP), skirta ES prioritetinių projektų, technologijų ir sektorių finansavimui valdyti. Ja skatinamos investicijos ir didinama parama novatoriškų ir strateginių technologijų kūrimui ir gamybai Europoje. STEP pagal 11 ES programų pritraukia ir nukreipia finansavimą į skaitmeninių technologijų ir giliųjų technologijų inovacijų, švarių ir efektyviai išteklius naudojančių technologijų ir biotechnologijų sritis. Komisija jau paskelbė apie 30 STEP kvietimų teikti pasiūlymus, kurių bendra vertė viršija 8,5 mlrd. EUR, o valstybės narės į STEP projektus nukreipė daugiau kaip 6 mlrd. EUR.

2.2 Skaitmenizacija

PVRR	Kas juo matuojama	Siektina reikšmė	Naujausia ES reikšmė
8 PVRR. MVĮ skaitmeninis intensyvumas ⁷⁷	ES įmonių, pasiekusių bent bazinį skaitmeninio intensyvumo lygį, dalis. Tai reiškia, kad jos naudoja bent keturias iš dvylikos pasirinktų skaitmeninių technologijų (pvz., naudoja DI technologiją; jų e. prekybos apyvarta sudaro ne mažiau kaip 1 proc. visos apyvartos ir pan.), kaip apibrėžta Skaitmeninio dešimtmečio politikos programoje.	90 proc. iki 2030 m.	57,7 proc. (2023 m.) 54,8 proc. (2021 m.)
9 PVRR. Skaitmeninių technologijų naudojimas įmonėse	Europos įmonių, kurios naudojami debesijos kompiuterijos paslaugomis, duomenų analitika ir (arba) dirbtiniu intelektu, dalis. Skaitmeninio dešimtmečio politikos programoje nustatytas tikslas.	75 proc. iki 2030 m.	Debesijos kompiuterijos paslaugos: 38,9 proc. (2023 m.) 34,0 proc. (2021 m.) Duomenų analitika: 33,2 proc. (2023 m.) Didieji duomenys: 14,2 proc. (2020 m.) ⁷⁸ Dirbtinis intelektas: 8,0 proc. (2023 m.) 7,6 proc. (2021 m.)

Skaitmeninių technologijų srityse ES atsilieka nuo savo konkurentų. Pavyzdžiui, joje yra įsikūrę tik 263 vienaragiai, palyginti su 1 539 JAV ir 387 Kinijoje. ES išlieka konkurencinga tokiose srityse kaip pažangioji gamyba ir judriojo ryšio tinklų įranga, tačiau jai nepavyko neatsilikti nuo bendro pasaulinių konkurentų tempo informacinių ir ryšių technologijų (IRT) sektoriaus aparatinės ir programinės įrangos segmentuose. ES dalis pasaulinėje IRT rinkoje per pastarąjį dešimtmetį sumažėjo perpus (iki 10,8 proc.), o JAV dalis padidėjo trečdaliu (iki 38 proc.)⁷⁹. Be to, skaitmeninių technologijų plėtrai skirta ES žinių bazė daugiausia yra už Sąjungos ribų ir beveik 70 proc. skaitmeninių patentų paraiškų pateikiama už ES ribų⁸⁰.

MVĮ skaitmeninis intensyvumas ir skaitmeninių technologijų diegimas įmonėse didėja

⁷⁶ Buvęs Ministras Pirmininkas M. Draghi, „[The future of European competitiveness – A competitiveness strategy for Europe](#)“ („Europos konkurencingumo ateitis. Europos konkurencingumo strategija“).

⁷⁷ Europos Komisija, [skaitmeninio dešimtmečio ataskaitos](#).

⁷⁸ Dėl apibrėžties pakeitimo 16 PVRR dalies, kur vertinama duomenų analitika 2023 m. ir didieji duomenys 2020 m., duomenys nėra visiškai palyginami.

⁷⁹ „Statista“, „[ICT global market share worldwide 2023](#)“ („IRT pasaulinės rinkos dalis pagal šalis 2023 m.“).

⁸⁰ Europos Komisijos Jungtinio tyrimų centro GD, „[The geography of EU green and digital inventions and their knowledge sources](#)“ („ES žaliųjų ir skaitmeninių išradimų ir jų žinių šaltinių geografija“), 2023 m.

dar nepakankamai sparčiai. 2023 m. 57,7 proc. ES MVĮ buvo pasiekusios bent bazinį skaitmeninio intensyvumo lygį. Palyginti su prieš dvejus metus buvusiu lygiu, jis padidėjo, tačiau jo didėjimas nepakankamai spartus, kad būtų galima iki 2030 m. pasiekti 90 proc. bazinio skaitmeninio intensyvumo tikslą (8 PVRR). Taip pat išaugo ES įmonių, kuriose dirba daugiau kaip dešimt darbuotojų ir kurios įdiegė bazines skaitmenines technologijas, dalis: 33,2 proc. įmonių naudoja duomenų analitiką, 38,9 proc. – debesiją, o 8 proc. savo versle įdiegė dirbtinį intelektą⁸¹, tačiau šie skaičiai taip pat neatitinka trajektorijos, kurios reikia laikytis, kad iki 2030 m. būtų pasiektas 75 proc. šias technologijas naudojančių įmonių tikslas (9 PVRR).

Pažangiosios gamybos, pavyzdžiui, adityviosios gamybos ir robotikos, diegimas tradicinėse pramonės šakose vis dar vyksta pernelyg lėtai. Robotų tankis ES yra 22 vienetai 1000 darbuotojų, t. y. mažiau nei JAV (29) ir gerokai mažiau negu Pietų Korėjoje (101), Kinijoje (47) ir Japonijoje (42)⁸².

Radikaliausia ir perspektyviausia technologijų pažanga bus susijusi su dirbtiniu intelektu (DI). Šioje srityje Europa šiuo metu atsilieka. ES iki šiol nepavyko pasinaudoti privalumais, kurių gali suteikti bendroji rinka, t. y. suteikti galimybių plačiu mastu naudotis laisvu duomenų judėjimu ir didelės plėtros perspektyvų, o šie du dalykai yra būtinos technologijų pramonės sėkmės prielaidos. Įmonės pradeda daug investuoti į dirbtinį intelektą, o didžioji investicijų dalis tenka JAV bendrovėms. Numatoma, kad iki 2030 m. sektoriaus vertė išaugs daugiau kaip dešimt kartų⁸³. Siekdama pagerinti technologijų plėtros sąlygas, ES plečia pasaulyje pirmaujančią našiosios kompiuterijos infrastruktūrą, kad būtų kuriami vadinamieji DI fabrikai – vieno langelio principu veikiančios centrai, kuriais naudodamasi įmonės mokytų ir plėtotų dirbtinio intelekto modelius.

Gamybos sektoriuje plačiau diegiant skaitmenines technologijas gali gerokai padidėti visos ekonomikos našumas. Technologijų diegimas yra toks pat svarbus kaip ir jų kūrimas ir tai paprastesnis darbas, palyginti su sudėtingesniu uždaviniu greitai pasivyti dirbtinio intelekto kūrimo srityje į priekį išsiveržusias JAV ir Kiniją. Tam, kad sustiprėtų visa ekonomika, bus labai svarbu skatinti diegti pažangias skaitmenines technologijas pramonėje, paslaugų sektoriuje ir viešajame sektoriuje.

2.3 Įgūdžiai ir švietimas

PVRR	Kas juo matuojama	Siektina reikšmė	Naujausia ES reikšmė
10 PVRR. Užimtumo lygis	Dirbančių darbingo amžiaus žmonių dalis.	78 proc. iki 2030 m.	75,3 proc. (2023 m.) 74,6 proc. (2022 m.)
11 PVRR. Suaugusiųjų dalyvavimas švietimo ir mokymo veikloje	Bent kartą per metus švietimo ir (arba) mokymo veikloje dalyvaujančių suaugusių gyventojų dalis.	60 proc. iki 2030 m.	39,5 proc. (2022 m.) 37,4 proc. (2016 m.)
12 PVRR. IRT specialistai	IRT specialistai (visų dirbančių asmenų dalis)	20 milijonų IRT specialistų, t. y. apie 10 proc. visų dirbančių asmenų	9,8 mln., 4,8 proc. dirbančių asmenų (2023 m.) 9,4 mln., 4,6 proc.

⁸¹ Eurostatas, „Digitalisation in Europe“ („Skaitmenizacija Europoje“). 2024 m. leidimas.

⁸² Tarptautinė robotikos federacija, „Global Robot Density in Factories Doubled in Seven Years“ („Bendras robotų tankis gamyklose per septynerius metus padidėjo dvigubai“).

⁸³ Europos Parlamento tyrimų tarnyba, „AI investment: EU and global indicators“ („Investicijos į DI. ES ir pasauliniai rodikliai“).

			dirbančių asmenų (2022 m.)
13 PVRR. PISA testas	Penkiolikmečių matematikos, skaitymo ir gamtos mokslų rezultatai, gauti atlikus EBPO PISA testus. Daugiau balų – geresni rezultatai.		Matematika: 474 (2022 m.) Matematika: 492 (2018 m.) Skaitymas: 475 (2022 m.) Skaitymas: 488 (2018 m.) Gamtos mokslai: 484 (2022 m.) Gamtos mokslai: 488 (2018 m.)

Nors ES užimtumo lygis tolydžiai artėja prie 78 proc. 2030 m. tikslo⁸⁴ (10 PVRR), vidurinio lavinimo rezultatai nepakankamai geri. 2023 m. ES užimtumo lygis viršijo 75 proc., palyginti su 72 proc. 2018 m.⁸⁵ Šie rezultatai iš esmės tokie kaip JAV, tačiau prastesni negu Japonijos ir Jungtinėje Karalystės, atsižvelgiant į šių šalių tendencijas⁸⁶. Be to, Europa susiduria su jaunimo pagrindinių įgūdžių ugdymo problema. Vidutiniai PISA rezultatai rodo, kad penkiolikmečių matematikos, skaitymo ir gamtos mokslų žinios suprastėjo, taigi per ankstesnius tyrimus nustatyta blogėjimo tendencija nesikeičia. ES moksleivių rezultatai prastesni, palyginti su jų bendraamžiais Jungtinėje Karalystėje, JAV, Japonijoje ir Kinijoje⁸⁷ (13 PVRR). Aktyvesnis moterų dalyvavimas darbo rinkoje padeda spręsti įgūdžių trūkumo problemą, tačiau pastaraisiais metais vyrų ir moterų užimtumo skirtumas sumažėjo labai nedaug.

Sparčiai kintant darbo rinkai ir vykstant demografiniams pokyčiams, europiečiams reikia naujų įgūdžių. Daugiau kaip 70 proc. įmonių teigia, kad tinkamų įgūdžių trūkumas trukdo joms investuoti, o beveik keturios iš penkių MVĮ nurodo, kad joms sunku rasti tinkamų įgūdžių turinčių darbuotojų⁸⁸. Ši problema dar didesnė atsižvelgiant į prognozę, kad Europos darbingo amžiaus gyventojų skaičius nuo dabar iki 2050 m. kasmet vidutiniškai sumažės maždaug milijonu žmonių⁸⁹, jei nebus pokyčių, dėl kurių šis praradimas būtų kompensuojamas. Nors IRT įgūdžių paklausa didelė ir didėja, manoma, kad tik 56 proc. gyventojų turi bazinius arba didesnius nei baziniai skaitmeninius įgūdžius⁹⁰, taigi reikia tobulinti darbo jėgos kvalifikaciją ir perkvalifikuoti. 45 proc. MVĮ teigia, kad įgūdžių trūkumas trukdo joms diegti arba veiksmingai naudoti skaitmenines technologijas⁹¹. 2023 m. IRT specialistų skaičius pasiekė 10 mln., t. y. jie sudarė 4,8 proc. visų dirbančiųjų⁹², ir daroma pažanga siekiant tikslo, kad 2030 m. IRT specialistai sudarytų 10 proc. darbo jėgos (12 PVRR). Vis dėlto tik 39,5 proc. suaugusiųjų dalyvauja švietimo ar mokymo programose (11 PVRR), o tai rodo, kad reikia skatinti mokyti visą gyvenimą. Europos socialinis fondas, kurio 2021–2027 m. biudžetas –

⁸⁴ Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane nustatytas tikslas.

⁸⁵ Eurostato [metiniai užimtumo ir aktyvumo duomenys pagal lytį ir amžių](#).

⁸⁶ EBPO, [darbo jėgos aktyvumo lygis](#).

⁸⁷ EBPO, [2022 m. PISA rezultatai](#).

⁸⁸ Europos Komisija, „[Skaitmeniniai įgūdžiai ir darbo vietos](#)“.

⁸⁹ „[Employment and social developments in Europe 2023](#)“ („Užimtumas ir socialiniai pokyčiai Europoje 2023 m.“), [Europos Sąjungos leidinių biuras](#).

⁹⁰ Eurostatas, „[Digitalisation in Europe](#)“ („Skaitmenizacija Europoje“). 2024 m. leidimas.

⁹¹ „[European Year of Skills - Skills shortages, recruitment and retention strategies in small and medium-sized enterprises](#)“ („Europos įgūdžių metai. Įgūdžių trūkumas, mažųjų ir vidutinių įmonių įdarbinimo ir darbuotojų išlaikymo strategijos“). Ataskaita (2023 m. rugsėjo mėn.) | Europos Komisija (europa.eu).

⁹² Eurostatas, [IRT specialistų užimtumas](#).

142,7 mlrd. EUR, prisideda prie darbo jėgos perkvalifikavimo ir kvalifikacijos tobulinimo. Siekiant šalinti įgūdžių trūkumą itin svarbiuose sektoriuose, pavyzdžiui, poveikio klimatui neutralizavimo technologijų, kibernetinio saugumo ir statybos sektoriuose, bendradarbiaujant su verslo bendruomene įsteigtos specialiai pritaikytos pramonės akademijos.

3 SKIRSNIS. Pramonės priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas ir investicijos

3.1 Prieiga prie privačiojo kapitalo ir investicijų

PVRR	Kas juo matuojama	Naujausia ES reikšmė
14 PVRR. Privačiosios investicijos	Privačiosios investicijos (išreikštos BVP dalimi)	18,5 proc. (2023 m.) 19,3 proc. (2022 m.)
15 PVRR. Privačių santaupų investavimas į obligacijas, akcijas, investicinius fondus ir pan.	Namų ūkių santaupų, investuotų į obligacijas, biržines akcijas, investicijų, draudimo ir pensijų fondus, dydis, palyginti su namų ūkių grynujų pinigų ir banko indėlių dydžiu. Ši informacija padeda suprasti, kokia santaupų dalis tiesiogiai prisideda prie investicijų į realiąją ekonomiką ir taip padeda įmonėms gauti finansavimą.	43 proc. (2023 m.) 42 proc. (2022 m.)

Įmonėms reikia didžiulių investicijų žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai vykdyti. Reikia investicijų į elektros energijos gamybą, perdavimą ir kaupimą, pramoninių procesų elektrifikavimą, energijos vartojimo efektyvumą, skaičiavimo pajėgumus, automatizavimą ir daugelį kitų sričių. Taip pat reikia investicijų į puslaidininkių pramonę ir į daugelio ypatingos svarbos žaliavų gavybą, apdorojimą ir grąžinamąjį perdirbimą.

Privačiųjų investicijų, sudarančių apie 19 % BVP, lygis pastaraisiais metais iš esmės nesikeitė (14 PVRR). Bendras jų lygis šiek tiek didesnis nei JAV ir gerokai didesnis nei Jungtinėje Karalystėje⁹³. 2 skirsnyje pateikta konkreti rizikos kapitalo raidos ir susijusio PVRR analizė.

Palyginti su kitomis išsivysčiusiomis ekonomikomis, ES daug mažesnė privačių santaupų dalis tiesiogiai investuojama į įmones ir skiriama rizikingesnėms investicijoms. Gamybinės investicijos yra mažos, o privačių santaupų – daug⁹⁴. ES namų ūkių santaupų dalis, investuojama į įmonių obligacijas, biržines akcijas, investicinius fondus ir pan., yra palyginti nedidelė ir sudaro 43 proc. tradicinėse bankų sąskaitose laikomų santaupų lygio (15 PVRR)⁹⁵. Jungtinėje Karalystėje ši dalis yra 55 proc., o JAV – 72 proc. (žr. 4 diagramą)⁹⁶. Aukštas dalyvavimo finansų rinkose lygis padeda įmonėms įvairinti savo finansavimą. Stiprios kapitalo rinkos padeda įmonėms gauti finansavimą ir atveria finansavimo galimybių veiklą plečiančioms įmonėms⁹⁷.

4 diagrama. Namų ūkių santaupų

⁹³ Europos Komisija, duomenų bazė AMECO.

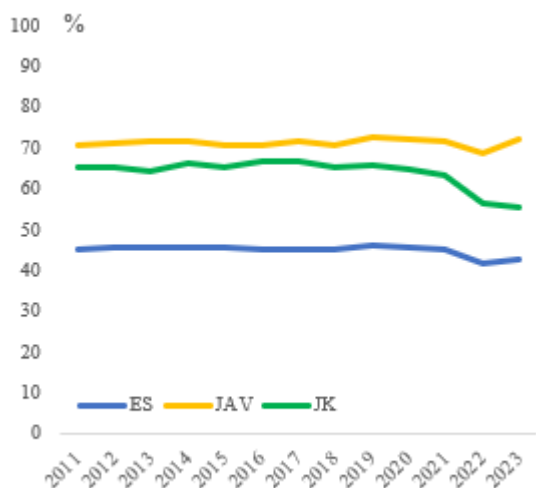
⁹⁴ Gamybinės investicijos čia apibrėžiamos kaip bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas, atėmus investicijas į būstą.

⁹⁵ Pastaba. Dalis šių santaupų prisidės prie įmonių investavimo veiklos, bankams ir kitiems finansų tarpininkams paskirstant portfelius.

⁹⁶ Pastaba. Komisijos kapitalo rinkų sąjungos rodiklių rinkinyje pateikiami išsamūs rodikliai, padedantys stebėti kapitalo rinkų pokyčius. [Pažangai siekiant kapitalo rinkų sąjungos tikslų stebėti naudojamų rodiklių sąrašas](#).

⁹⁷ Europos investicijų bankas (EIB), „[The scale-up gap](#)“ („Finansavimo veiklą plečiančioms įmonėms stoka“).

investavimas į obligacijas, akcijas, investicinius fondus ir pan.

Pastaba. Namų ūkių santaupų, investuotų į įmonių obligacijas, biržines akcijas, investicijų, draudimo ir pensijų fondus, dydis, palyginti su namų ūkių grynujų pinigų ir banko indėlių dydžiu.

Šaltinis – Europos Komisija. Finansinio stabilumo, finansinių paslaugų ir kapitalo rinkų sąjungos GD

metus) investuojama ne ES, o užsienyje¹⁰⁰, daugiausia JAV. 2023 m. ES tiesioginės užsienio investicijos į JAV tuo pačiu laikotarpiu sudarė 3,27 trln. EUR¹⁰¹.

Nuo COVID-19 pandemijos MVĮ gauna mažiau naujų bankų paskolų, todėl kilo pavojus naujoms investicijoms. Nors pageidautina, kad didesnė finansavimo dalis įmonėms būtų teikiama per įmonių obligacijas, biržines akcijas, rizikos kapitalą ir investicinius fondus, bankų finansavimas tebėra labai svarbus skatinant daugumos Europos MVĮ, investicijoms finansuoti naudojančių tradicines bankų paskolas, augimą ir konkurencingumą (tai sudaro 57 proc. viso jų finansavimo, žr. 5 diagramą). Tačiau skolinimas MVĮ, kuris dėl masinių valstybės intervencijos schemų paspartėjo prasidėjus COVID pandemijai, gerokai mažėja, nes viešoji parama nebeteikiama. Dabartinis naujo bankų finansavimo lygis nukrito žemiau prieš pandemiją buvusio lygio (6 diagrama), o tai iš dalies galima paaiškinti ir palūkanų normų didėjimu iki 2024 m.

Didelės ES santaupų turėtojų pinigų sumos yra arba laikomos bankų sąskaitose, arba investuojamos užsienyje.

Nors 2022 m. privačių santaupų ES buvo beveik 65 proc. daugiau nei JAV, ES namų ūkių bendras turtas gerokai mažesnis nei JAV⁹⁸, visų pirma dėl paprastai mažesnės gražos iš finansų rinkų. Per pastaruosius 15 metų JAV namų ūkių grynas turtas padidėjo maždaug 150 proc., o euro zonoje jis padidėjo tik 55 proc.⁹⁹ Taip yra daugiausia dėl to, kad ES finansų sistemoje trūksta pajėgumų skatinti didelio pelningumo investicijas, o tai galima paaiškinti fiskalinių paskatų trūkumu ir daugelyje valstybių narių sudėtingais mokesčių deklaracijų teikimo reikalavimais, taip pat tuo, kad visuomenė bendros verslo aplinkos nelaiko pakankamai perspektyvia, o tai mažina pasitikėjimą investicijų gražos perspektyvomis. Iš ES namų ūkių santaupų, investuotų į įmonių obligacijas, biržines akcijas ir investicinius fondus, didelė dalis (apie 300 mlrd. EUR per

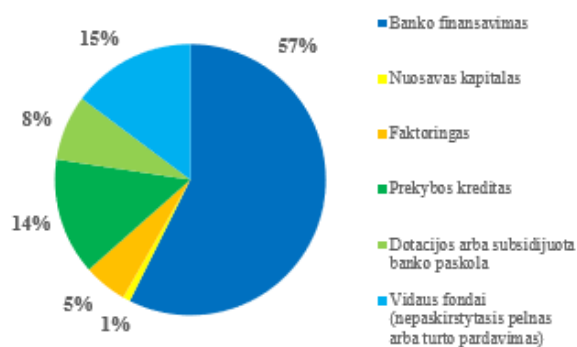
⁹⁸ Buvęs Ministras Pirmininkas M. Draghi, „The future of European competitiveness – A competitiveness strategy for Europe“ („Europos konkurencingumo ateitis. Europos konkurencingumo strategija“), B dalis, p. 1.

⁹⁹ ECB turto paskirstymo sąskaitos; JAV federalinio rezervo ekonominiai duomenys.

¹⁰⁰ Buvęs Ministras Pirmininkas E. Letta, „Much more than a Market“ („Daug daugiau nei rinka“), p. 11.

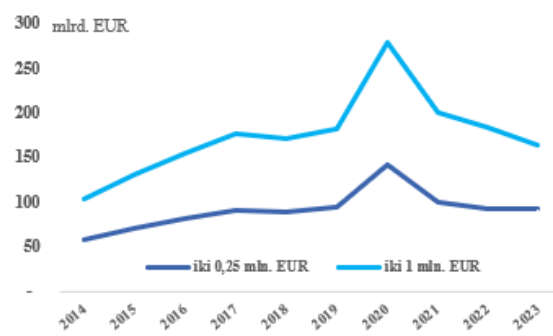
¹⁰¹ „Statista“, „Foreign direct investment from Europe into the United States from 2000 to 2023“ („Europos tiesioginės užsienio investicijos JAV 2000–2023 m.“).

5 diagrama. 2023 m. MVĮ naudoto finansavimo rūšys (viso finansavimo dalis)

Šaltinis – 2023 m. gruodžio mėn. apklausa dėl įmonių galimybių gauti finansavimą¹

6 diagrama. Naujos bankų paskolos ne finansų bendrovėms

Šaltinis – Europos Centrinis Bankas, PFĮ palūkanų normų statistika²

3.2 Viešosios investicijos ir infrastruktūra

PVRR	Kas juo matuojama	Naujausia ES reikšmė
16 PVRR. Viešosios investicijos	Viešosios investicijos (išreikštos BVP dalimi)	3,49 proc. (2023 m.) 3,24 proc. (2022 m.)

Pastaraisiais metais viešosios investicijos pamažu didėjo ir 2024 m. pasiekė 3,5 proc. BVP, palyginti su 3,1 proc. BVP 2018 m. (16 PVRR). Nors ES viešųjų išlaidų lygis prilygsta JAV lygiui, kuris taip pat sudaro 3,5 proc. BVP, finansavimo aplinka ES yra fragmentiška ir sudėtinga, o didžioji dalis lėšų skiriama nacionaliniu lygmeniu. Pavyzdžiui, 93 proc. į MTP kasmet investuojamų viešųjų lėšų skiriama pagal nacionalines programas¹⁰².

ES lygmeniu žaliają ir skaitmeninę pertvarką finansuoti padeda sanglaudos politikos fondai, Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (EGADP) ir kitos priemonės¹⁰³. Nuo 2021 m. pagal EGADP išmokėta 306 mlrd. EUR¹⁰⁴ ir siekiant užtikrinti, kad likusios sumos būtų išmokėtos laiku ir iki galo, reikia nuodugnai įgyvendinti nacionalinius planus. 2021–2024 m. iš sanglaudos politikos fondų išmokėta 249 mlrd. EUR. Iš Inovacijų fondo per šį dešimtmetį bus skirta maždaug 40 mlrd. EUR mažo anglies dioksido pėdsako technologijoms kurti ir diegti, visų pirma energijai imliose pramonės šakose, elektros energijos gamybos ir energijos kaupimo sektoriuose.

Nors yra svarbių viešojo finansavimo šaltinių, pavyzdžiui, „InvestEU“ ir STEP, vis dar trūksta finansavimo gamybos pajėgumams didinti, nes poveikio klimatui neutralizavimo technologijų gamybai aukščiausiu technologinės parengties lygiu (8–9)¹⁰⁵ remti skiriama mažiau nei 5 proc. ES švarių technologijų finansavimo.

ES valstybės pagalbos sistema sudarė sąlygas valstybių narių tikslinėms viešosioms investicijoms ir kartu užkirto kelią nederamam konkurencijos iškraipymui ir užtikrino

¹⁰² Buvęs Ministras Pirmininkas M. Draghi, „The future of European competitiveness – A competitiveness strategy for Europe“ („Europos konkurencingumo ateitis. Europos konkurencingumo strategija“), B dalis, p. 236.

¹⁰³ Apskritai 2023 m. 38 proc. ES biudžeto ir priemonės „NextGenerationEU“ išteklių buvo skirta su klimatu susijusioms priemonėms ir 19 proc. išteklių – ES skaitmeniniams prioritetams.

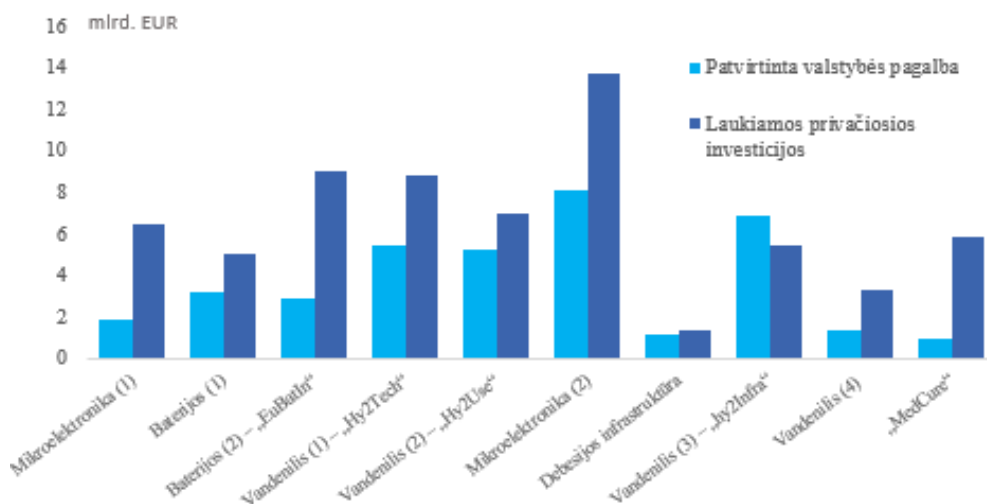
¹⁰⁴ Europos Komisija, [ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo rezultatų suvestinė](#).

¹⁰⁵ Technologinės parengties lygiai yra technologijos brandumo matas: 1 lygis – mažiausiai brandi (pagrindiniai moksliniai tyrimai), o 9 – brandžiausia (parengta diegti / naudoti).

vienodas sąlygas. 2022 m. valstybės narės valstybės pagalbai (įskaitant krizės priemones) išleido beveik 228 mlrd. EUR, t. y. 1,4 proc. savo BVP. Į šių metų bendrosios rinkos ir konkurencingumo rezultatų suvestinę, paskelbtą kartu su šia ataskaita, įtrauktas naujas rodiklis, pagal kurį valstybės pagalbos koncentracija ES palyginama su BVP koncentracija. Iš jos duomenų matyti, kad per pastaruosius 10 metų valstybės pagalbos teikimas valstybėse narėse tapo netolygesnis¹⁰⁶.

Bendriems Europos interesams svarbūs projektai (BEISP) yra svarbi koordinuotų viešųjų ir privačiųjų investicijų ES priemonė, kuria remiami proveržio inovacijų ir infrastruktūros projektai ypatingos svarbos technologijų srityse. BEISP yra žingsnis link geresnio tarpvalstybinio pramonės politikos koordinavimo ES – žingsnis kryptimi, kuria reikia eiti dar toliau. Iki šiol patvirtinta dešimt integruotų BEISP, kuriems skirta daugiau kaip 37 mlrd. EUR nacionalinės viešosios paramos, ir taip pritraukta 66 mlrd. EUR privačiųjų investicijų (žr. 7 diagramą). BEISP kūrimo ir peržiūros procesą reikia supaprastinti ir pagreitinti, kad strateginiai projektai būtų greitai pradėti įgyvendinti. Spręsti šiuos klausimus padeda 2023 m. spalio mėn. įsteigtas Jungtinis Europos forumas dėl bendriems Europos interesams svarbių projektų – jame nustatomos strateginės būsimų BEISP sritys, gerinamas jų rengimas ir įgyvendinimas.

7 diagrama. Bendriems Europos interesams svarbių projektų ir pritraukiamų investicijų apžvalga (2024 m. rudens duomenys)

Šaltinis – [Europos Komisija. Patvirtinti BEISP](#)

Viešieji pirkimai gali būti strateginė priemonė, kuria viešosios investicijos nukreipiamos į Europos ekonomikos ateities formavimą remiant tokius tikslus kaip žaliaji pertvarka ir ES ekonomikos atsparumo didinimas, tačiau juos vykdyti gali būti sudėtinga. Viešųjų pirkimų direktyvomis užtikrinama, kad visoje bendrojoje rinkoje galiojotų tos pačios taisyklės, ir kasmet daugiau kaip 250 000 ES valdžios institucijų paslaugoms, darbams ir prekėms įsigyti išleidžia apie 14 proc. BVP (2022 m. – 2 000 mlrd. EUR). Nors pagal galiojančias taisykles leidžiama taikyti socialinius, tvarumo ir atsparumo kriterijus, jų taikymas buvo ribotas, be kita ko, dėl įgyvendinimo sunkumų.

¹⁰⁶ Europos Komisija, [bendrosios rinkos rezultatų suvestinė](#).

3.3 Energetika

PVRR	Kas juo matuojama	Siektina reikšmė	Naujausia ES reikšmė
17 PVRR. Elektros energijos kainos ne namų ūkių vartotojams	Elektros energijos kainos ne namų ūkių vartotojams (ES ID kainų kategorija, stambieji komerciniai vartotojai), neįskaičiuojant susigrąžinamų mokesčių ir rinkliavų.		0,16 EUR už kWh (2024 m.) 0,20 EUR už kWh (2023 m.)
18 PVRR. Elektrifikacija	Elektros suvartojimas, palyginti su visu energijos suvartojimu ¹⁰⁷ .		21,3 proc. (2022 m.) 20,8 proc. (2021 m.)
19 PVRR. Elektros energijos iš atsinaujinančiųjų išteklių dalis	Iš atsinaujinančiųjų išteklių pagaminama elektros energija, palyginti su visa suvartojama energija.	45 proc. 2030 m.	24,5 proc. (2023 m.) 23 proc. (2022 m.)

Pastarųjų metų energijos kainų šuoliai pakenkė energijai imliems Europos pramonės sektoriams, pavyzdžiui, dėl jų nukentėjo plieno, cemento, stiklo, popieriaus ir cheminių medžiagų gamintojai. Gamyba smarkiai sumažėjo – kai kuriuose segmentuose daugiau kaip 10 proc., palyginti su 2021 m.¹⁰⁸ Pavyzdžiui, gaminant aliuminį energijos sąnaudos paprastai sudaro pusę visų gamybos sąnaudų¹⁰⁹. Energijos sąnaudos daro didelį poveikį ES įmonių pajėgumui konkuruoti tarptautinėse rinkose.

ES elektros energijos kainos, pasiekusios aukščiausią lygį, sumažėjo, tačiau vis dar yra beveik dvigubai didesnės už ankstesnio laikotarpio lygį ir gerokai didesnės nei konkuruojančiuose regionuose (žr. 17 PVRR). ES įmonių mokamos elektros energijos kainos yra vidutiniškai 3 kartus didesnės nei JAV, o gamtinių dujų kainos – 4–5 kartus didesnės¹¹⁰. Kainos labai skiriasi ir pačioje Europos Sąjungoje¹¹¹. Kainų šuoliai padarė tiesioginį neigiamą poveikį investuotojų pasitikėjimui, jų pasekmė – atsiimtose tiesioginės užsienio investicijos ir sustabdyti plėtros projektai. 33 proc. įmonių teigia, kad nepastovios ir pernelyg didelės energijos kainos yra pagrindiniai ES, kaip verslo vietos, patrauklumo mažėjimo veiksniai¹¹².

¹⁰⁷ Elektros suvartojimas, palyginti su bendru galutiniu energijos suvartojimu.

¹⁰⁸ Eurostatas; Europos Komisijos Vidaus rinkos, pramonės, verslumo ir MVĮ GD.

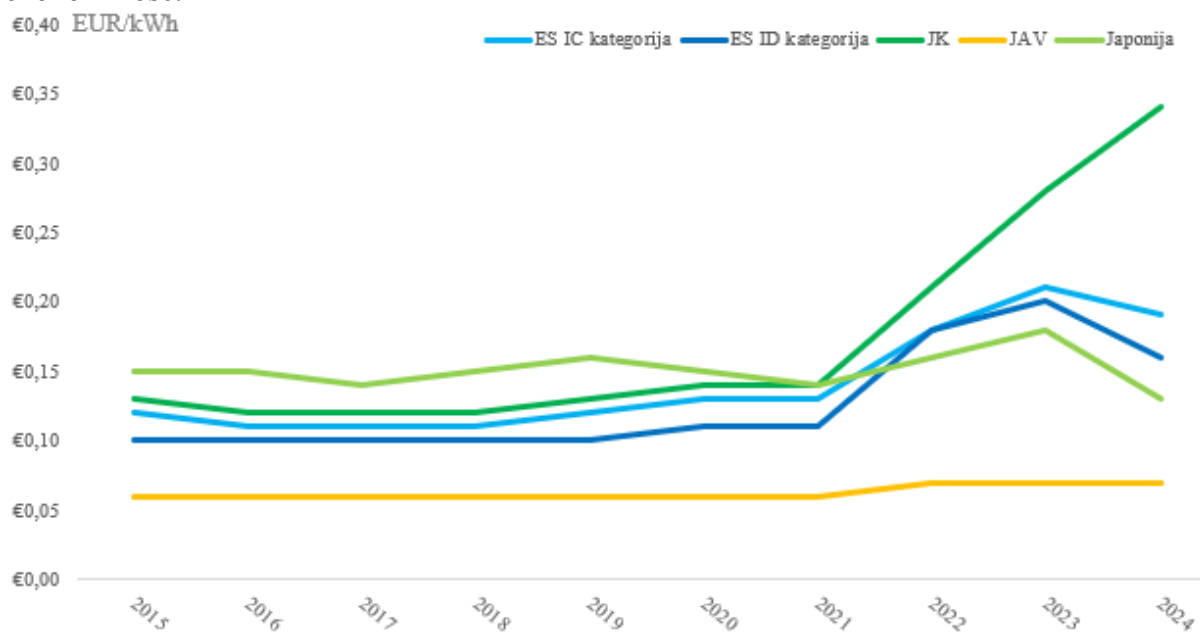
¹⁰⁹ Tarptautinis aliuminio institutas.

¹¹⁰ Eurostatas; JAV energetikos informacijos administracija (EIA); JK Energetinio saugumo ir nulinio balanso departamentas (DESNZ); Tarptautinė energetikos agentūra (TEA).

¹¹¹ Su 17 PVRR susiję nacionaliniai duomenys pateikiami šios ataskaitos 1 priede.

¹¹² Ernst & Young, [2024 m. birželio mėn. Europos patrauklumo tyrimas](#).

8 diagrama. Bendrovių mokamos elektros energijos kainos ES ir kitose išsivysčiusiose ekonomikos.

Šaltinis – Eurostatas, JAV energetikos informacijos administracija (EIA), JK Energetinio saugumo ir nulinio balanso departamentas (DESNZ) ir Tarptautinė energetikos agentūra (TEA)¹¹³.

Be to, dabartiniai kainų lygiai trukdo elektrifikuoti ES ekonomiką. Elektros energijos dalis energijos rūšių derinyje nuo 2000 m. išliko stabili ir sudarė apie 20 proc., jos vartojimo mastas dar nepradėjo didėti (18 PVRR)¹¹⁴. Tai iš dalies galima paaiškinti nuolat nedideliu dujų ir elektros energijos kainų skirtumu, kuris, nepaisant didesnio elektros sistemų energijos vartojimo efektyvumo, nesuteikia pakankamų ekonominių paskatų pereiti prie elektros energijos. Tai neskatino pramonės ir namų ūkių pertvarkos. Tačiau tikimasi, kad dėl vis griežtesnių išmetamųjų teršalų taisyklių, didesnio anglies dioksido apmokestinimo¹¹⁵ ir persvarstytų energijos apmokestinimo taisyklių¹¹⁶, kurios paskatins elektrifikuoti pramonę, šildymui naudoti šilumos siurblius ir naudotis elektrinėmis transporto priemonėmis, elektros energijos dalis palaipsniui didės.

ES ekonomika vis dar labai priklausoma nuo iškastinio kuro, kuris sudaro apie du trečdalius energijos rūšių derinio. Atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis didėja ir sudaro 24,5 proc. (19 PVRR), o branduolinė energija – 12 proc. ES energijos rūšių derinio¹¹⁷. Iš komunikato dėl Europos 2040 m. klimato tikslo poveikio vertinimo ataskaitos matyti, kad šie švarios energijos ištekliai 2040 m. galėtų patenkinti 75 proc. ES energijos poreikių¹¹⁸. Dėl dabartinės priklausomybės nuo importuojamo iškastinio kuro pramonė neapsaugota nuo tiekimo sutrikimų ir kainų nepastovumo rizikos, o ateityje plačiau naudojant dekarbonizuotus energijos išteklius gali padidėti įperkamas ir sumažėti pramonės pažeidžiamumas.

¹¹³ ES IC kategorija = vidutinio dydžio pramoniniai vartotojai, per metus suvartojantys 500–2 000 MWh. ES ID kategorija = dideli pramoniniai vartotojai, per metus suvartojantys 2 000–20 000 MWh.

¹¹⁴ [ES šalių energetikos statistikos duomenų suvestinė](#).

¹¹⁵ ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema.

¹¹⁶ Persvarstyta ES energijos mokesčių direktyva, dėl kurios šiuo metu deramasi.

¹¹⁷ Eurostatas, [energetikos statistika](#).

¹¹⁸ Europos Komisija, [Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, pridedamas prie Komisijos komunikato dėl Europos 2040 m. klimato srities tikslo](#).

Europoje pasiekta gerų rezultatų švarių technologijų ir energetikos inovacijų srityje¹¹⁹, tačiau dar nesudarytos tinkamos pagrindinės sąlygos teikti rinkai novatoriškus produktus ir sudaryti sąlygas įmonėms plėsti savo veiklą – dalykams, kurie gali padėti padidinti energijos vartojimo efektyvumą ir pagerinti elektros energijos tiekimą. Numatoma, kad iki 2035 m. pasaulinė pagrindinių masinės gamybos švarių technologijų rinka patrigubės ir jos vertė sieks apie 1,9 trln. EUR per metus¹²⁰, taigi ES įmonės turės daug galimybių jomis naudotis. Greitas Poveikio klimatui neutralizavimo pramonės akto įgyvendinimas padės ES sukurti stiprius tų technologijų vidaus gamybos pajėgumus. Tai labai svarbu siekiant patenkinti visuomenės poreikius gauti pigesnės ir švaresnės energijos.

3.4 Žiedinė ekonomika

PVRR	Kas juo matuojama	Siektina reikšmė	Naujausia ES reikšmė
20 PVRR. Žiedinio medžiagų naudojimo rodiklis	Atgautos ir į ekonomiką grąžintos medžiagos (visų sunaudojamų medžiagų dalis).	23,4 proc. iki 2030 m.	11,8 proc. (2023 m.) 11,5 proc. (2022 m.)

Europa palengva pereina prie labiau žiedinės ekonomikos¹²¹. ES ekonomikos žiediškumas, t. y. žiedinio medžiagų naudojimo rodiklis, 2000–2023 m. padidėjo nuo 8,2 proc. iki 11,8 proc.¹²² (20 PVRR), todėl sunaudota mažiau pirminių medžiagų, sumažėjo atliekų kiekis ir priklausomybė nuo užsienio. 2022 m. ES žaliavų naudojimo rodiklis, kuriuo matuojama ES sunaudojamų žaliavų gavyba, sudarė 14,8 tonos vienam gyventojui¹²³.

Pereiti prie žiedinės ekonomikos trukdo keletas veiksnių. Nuo žiedinių verslo modelių taikymo gali atgrasyti ekonominiai suvaržymai, nes tie modeliai dažnai susiję su didesnėmis pradinėmis sąnaudomis, o antrinės žaliavos paprastai yra brangesnės nei pirminės medžiagos. Atsižvelgiant dar ir į inovacijų riziką ir netikrumą dėl investicijų grąžos, taip pat į tai, kad susiskaidžiusioje rinkoje sunku sprendimus diegti plačiau ir atkartoti, paskatos verslui rinktis žiedinius modelius nėra akivaizdžios. Pavyzdžiui, dėl ES valstybių narių reglamentavimo sistemų skirtumų, visų pirma susijusių su atliekų nelaikymo atliekomis kriterijais, sunku atliekas laisvai pervežti iš vienos bendrosios rinkos vietos į kitą. Tai trukdo kurti sustiprintas tiekimo grandines ir atgraso nuo novatoriškų grąžinamojo perdurbimo objektų plėtros. Pramonės atliekų arba šalutinių produktų panaudojimo (pramoninės simbiozės) lygis valstybėse narėse ir pramonės šakose skiriasi – diegti žiedinius modelius kliudo tai, kad atliekas pigu pašalinti sąvartynuose ir kad nepakankamai nuspėjamas atliekų ir šalutinių produktų tiekimas. Taip pat yra galimybių pagerinti prekių taisomumą, kad jos būtų ilgiau eksploatuojamos ir kad mažiau išteklių ir energijos būtų sunaudojama naujoms prekėms gaminti. Be to, yra daug neišnaudotų galimybių plačiau naudoti biožaliavines medžiagas, visų pirma Europos miškų medienos statybines medžiagas ir vartojimo prekes. Dėl to būtų naudojama mažiau ribotų išteklių, ir daugiau pastatų ir prekių veiktų kaip anglies dioksido absorbentai.

Ypatingos svarbos žaliavų aktu ir Tvarių gaminių ekologinio projektavimo reglamentu

¹¹⁹ Europos Komisijos Mokslinių tyrimų ir inovacijų GD patentų statistika rodo, kad ES bendrovės kuria 29 proc. švarios energijos patentų ir 24 proc. energijos vartojimo efektyvumo srities patentų.

¹²⁰ Tarptautinė energetikos agentūra, „Energy Technology Perspectives“ („Energetikos technologijų perspektyvos“), 2024 m. Ataskaitoje paminėta 2 trln. USD suma, konvertuota 2024 m. pabaigoje.

¹²¹ Europos Audito Rūmų [specialioji ataskaita „Žiedinė ekonomika – Nepaisant ES veiksmų, valstybių narių perėjimas prie žiedinės ekonomikos vyksta lėtai“](#).

¹²² Eurostatas, [medžiagų srutai ir išteklių našumas](#).

¹²³ Europos aplinkos agentūra, [„Europe’s Material Footprint“](#) („Europos žaliavų naudojimo rodiklis“).

gerinamos sąlygos diegti žiedinius verslo modelius. Pagal Ypatingos svarbos žaliavų akta reikalaujama, kad iki 2030 m. ES grąžinamasis perdirbimas padengtų 25 proc. metinio ES sunaudojamo strateginių žaliavų kiekio, ir juo racionalizuojamos investicijos į grąžinamojo perdirbimo objektus. Gaminių lygmeniu pagal Tvarių gaminių ekologinio projektavimo reglamentą bus nustatyti specialūs konkrečių kategorijų gaminių žiediškumo kriterijai. Tai padės spręsti rinkos susiskaidymo problemą, kylančią dėl skirtingų nacionalinių gaminių tvarumo taisyklių. Žaliavų informacinė sistema¹²⁴ suteikia pagrindinių medžiagų gyvavimo ciklo duomenų ir taip padeda priimti tinkamai pagrįstus politikos ir verslo sprendimus.

4 SKIRSNIS. Saugumo didinimas ir priklausomybės mažinimas

4.1 Prekyba ir strateginė priklausomybė

PVRR	Kas juo matuojama	Naujausia ES reikšmė
21 PVRR. Prekyba su kitomis pasaulio šalimis, išreikšta BVP dalimi	ES ekonominės integracijos likusiame pasaulyje lygis.	Prekyba prekėmis – 14,8 proc. (2023 m.) Prekyba prekėmis – 17,4 proc. (2022 m.) Prekyba paslaugomis – 7,4 proc. (2023 m.) Prekyba paslaugomis – 7,8 proc. (2022 m.)
22 PVRR. Prekių ir paslaugų eksportas kaip pasaulinio importo dalis	ES ekonomikos svarba pasaulyje ir rinkos dalis	Prekyba prekėmis – 20,4 proc. (2023 m.) Prekyba prekėmis – 16,1 proc. (2022 m.) Prekyba paslaugomis – 31,9 proc. (2023 m.) Prekyba paslaugomis – 33,5 proc. (2022 m.)

ES klestėjimui labai svarbi tarptautinė prekyba. Ji suteikia įmonėms galimybę plėsti savo verslą pasaulyje, kurti darbo vietas ir generuoti pajamas, didinti veiksmingumą ir diegti inovacijas. Be to, ji prisideda prie Europos ekonominio saugumo, nes ją vykdant apsaugomos ir įvairinamos tiekimo grandinės, be kita ko, užtikrinama, kad būtų importuojami Europos įmonėms svarbūs išteklių. ES ekonomikos atvirumas ir ekonominė prekybos su likusiu pasauliu svarba per pastaruosius 30 metų padidėjo dvigubai: ES išorės prekyba prekėmis išaugo nuo 8 proc. BVP 1995 m. iki 14,8 proc. 2023 m., o ES išorės prekyba paslaugomis išaugo nuo 3 proc. BVP 1995 m. iki 7,4 proc. 2023 m. (21 PVRR)¹²⁵. Palyginti su 2022 m., prekybos, visų pirma prekybos prekėmis, apimtis, išreikšta BVP dalimi, sumažėjo. ES išorės prekyba, kurios tendencijos panašios į 1.1 skirsnyje aprašytas ES vidaus prekybos tendencijas, ir toliau viršija 2021 m. ir prieš pandemiją buvusį lygį, o didelė 2022 m. padidėjimo dalis yra susijusi su (energijos) kainų poveikiu. Tai matyti iš 9 diagramos.

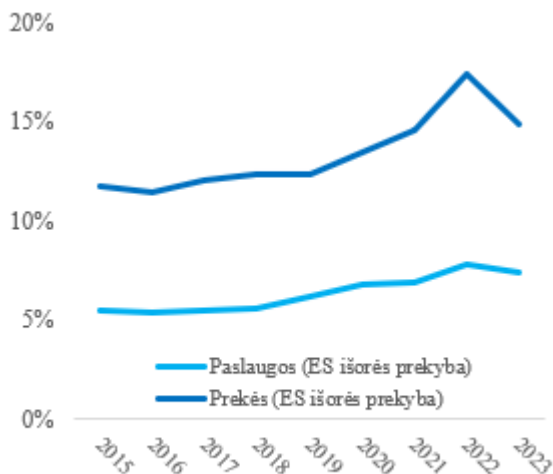
ES ekonominės ir politinės galios pagrindas – tvirtos prekybos pozicijos pasaulinėje arenoje: ji pirmauja pasaulyje paslaugų eksporto srityje ir yra antra pasaulyje prekių eksporto srityje. Laikui bėgant ES nuolat buvo ekonomika, turinti didžiausią paslaugų eksporto apimtį – ji nuolat augo ir 2021 m. pasiekė didžiausią – 36 proc. likusio pasaulio

¹²⁷ Europos Komisija, [Žaliavų informacinė sistema](#).

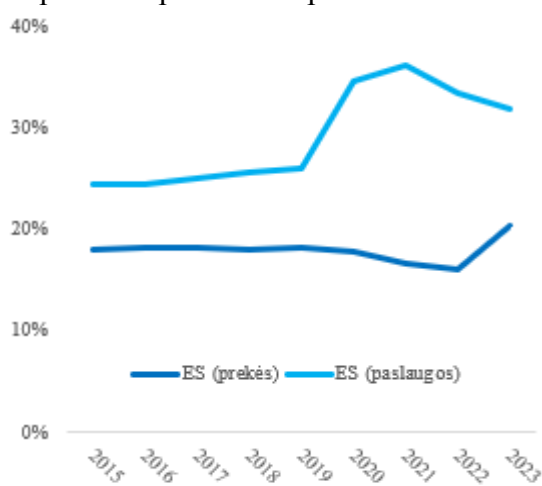
¹²⁵ Eurostatas, tarptautinė prekyba prekėmis ([ext_go](#)); tarptautinė prekyba paslaugomis ([ext_ser](#)).

paslaugų importo lygį, o 2023 m. lygis sumažėjo iki šiek tiek mažesnio nei 32 proc. Prekių eksporto, kaip likusio pasaulio importo dalies, tendencija per pastarąjį dešimtmetį buvo atvirkštinė: ES rodikliai iš lėto mažėjo, išskyrus šuolį nuo 16 proc. 2022 m. iki 20 proc. 2023 m. (10 diagrama, 22 PVR) ¹²⁶.

9 diagrama. ES prekyba su likusiu pasauliu, išreikšta ES BVP dalimi.

10 diagrama. Prekių ir paslaugų eksportas kaip likusio pasaulio importo dalis.

Šaltiniai: Jungtinių Tautų pramonės plėtros organizacija, konkurencingos pramonės veiklos duomenų bazė; Pasaulio banko duomenų bazės; Eurostatas; Europos Komisijos vertinimas.

Šios tendencijos atsiranda dėl platesnio masto pasaulio prekybos aplinkos pokyčių. Nors nėra struktūrinės deglobalizacijos įrodymų, nuo 2013 m. pasaulinės prekybos svarba pagal BVP iš esmės nesikeitė. Tai aiškinta iš dalies įvairiais sukrėtimais, pavyzdžiui, COVID-19 pandemija ir įtampa dėl prekybos tarp JAV ir Kinijos. Pastaraisiais metais visame pasaulyje ekonominės veiklos vykdytojai ėmė įgyvendinti ekonominio saugumo ir atsparumo didinimo politiką (žr. 2 priedą dėl pasirinktų pasaulinio masto veikėjų atsparumo priemonių), dėl to įvyko pokyčių viso pasaulio tiekimo grandinėse. ES tiekimo grandinės yra dinamiškai tinklai, suteikiantys daug galimybių prisitaikyti prie šios naujos pasaulinės aplinkos. Neseniai atliktos analizės duomenimis, esama įrodymų, jog ES importas įvairiu intensyvumu perkeliamas iš šalių, kurios nėra susitarimų partnerės ¹²⁷, į ES (į kitas šalis perkeltos veiklos sugražinimas), kaimynines šalis susitarimų partneres (veiklos perkėlimas į artimas šalis) ir susitarimų partneres, kurios nėra kaimyninės šalys, (veiklos perkėlimas į šalis partneres) ¹²⁸. Dėl to ES importas tapo įvairesnis.

Prekybos susitarimai ir strateginės partnerystės ryšiai padeda patekti į užsienio rinkas ir suteikia naujų investavimo galimybių. Tai labai svarbu tiek dėl to, kad galimybės kai kurias prekes gaminti vietoje yra ribotos, tiek dėl to, kad ES įmonės užsienyje gali užimti naujus veiklos barus. Per pastaruosius penkerius metus Komisija pašalino 140 kliūčių ES eksportui

¹²⁶ Jungtinių Tautų pramonės plėtros organizacija, konkurencingos pramonės veiklos duomenų bazė; Pasaulio banko duomenų bazės; Eurostatas; Europos Komisijos vertinimas.

¹²⁷ Susitarimų partnerės – trečiosios šalys, su kuriomis ES yra sudarę prekybos susitarimus (įsigaliojusius arba laikinai taikomus), užmezgusi partnerystę žaliavų srityje arba kurios yra pasirašiusios 2022 m. bendrą pareiškimą dėl bendradarbiavimo pasaulinių tiekimo grandinių srityje. Visos kitos trečiosios šalys laikomos šalimis, kurios nėra susitarimų partnerės, (įskaitant, pvz., Rusiją ir Kiniją).

¹²⁸ R. Arjona, W. Connell, C. Herghelegiu (2024): [“Supply Chain Tectonics: Empirics on how the EU is plotting its path through global trade fragmentation”](#) („Tiekimo grandinių tektonika. ES pastangų nustatyti kursą susiskaidžiusios pasaulinės prekybos sąlygomis empiriniai duomenys“, Europos Komisija, Bendrosios rinkos ekonomikos dokumentai, Nr. 28.

daugiau kaip 40 šalių. Dėl to eksportas vien tik 2023 m. padidėjo 6,2 mlrd. EUR¹²⁹.

Tačiau dėl padidėjusios geopolitinės įtampos, nesąžiningos prekybos praktikos ir strateginės priklausomybės tokiai atvirai ekonomikai, kaip ES ekonomika, kyla didelė rizika. Padidėjęs Kinijos eksportas labai konkurencingomis kainomis, kurias išlaikyti daugeliu atvejų padeda valstybės subsidijos, gali padaryti didelę žalą ES gamybos segmentams. Todėl ES patvirtino tarifus iš Kinijos importuojamoms elektrinėms transporto priemonėms¹³⁰. Be to, ES priėmė naują Užsienio subsidijų reglamentą ir sustiprino TUI į strategines sritis tikrinimo sistemą. 2 priede pateikiamos išvalgos apie pasirinktų pasaulinio masto veikėjų atsparumo priemones¹³¹.

ES ekonomikos išorinio pažeidžiamumo analizės duomenimis, išorės prekybos srityje ES pažeidžiamesnė negu Kinija, tačiau mažiau pažeidžiama nei JAV. Visų pramonės gaminių atveju pagal Išorinio pažeidžiamumo indeksą (EXVI)¹³² ES rodiklis yra 0,22, Kinijos – 0,13, o JAV – 0,28. Kalbant apie strategines tiekimo grandines, pavyzdžiui, puslaidininkių, poveikio klimatui neutralizavimo technologijų ir ypatingos svarbos žaliavų tiekimo grandines, ES pažeidžiamiausia žaliavų srityje (0,28), palyginti su puslaidininkių (0,22) ir poveikio klimatui neutralizavimo technologijų (0,18) sritimis. Lyginant su pagrindiniais prekybos partneriais pasirodo, kad ES, palyginti su Kinija, yra pažeidžiamesnė išorės veiksnių atžvilgiu visose trijose tiekimo grandinėse. Tačiau, palyginti su JAV, ES yra pažeidžiamesnė už jas tik puslaidininkių tiekimo grandinėje. Per pastarąjį dešimtmetį ES pažeidžiamumas ypatingos svarbos žaliavų srityje šiek tiek sumažėjo, o puslaidininkių ir poveikio klimatui neutralizavimo technologijų tiekimo grandinių pažeidžiamumas išliko palyginti stabilus, kaip nurodyta 1 priedo II dalyje.

ES įmonės pranešė apie sunkumus, patiriamus norint gauti tam tikrų prekių. Pavyzdžiui, tai, kad sunku gauti tokių žaliavų kaip plienas, varis, iškastinis kuras, litis, kaip didelę kliūtį nurodė 37 proc. įmonių¹³³. Kitos didelės kliūtys – sunku gauti puslaidininkių ir mikrolustų (23 proc.), kitų komponentų, pusgaminių ir įrangos (27 proc.)¹³⁴. Siekdama pagerinti galimybes gauti ypatingos svarbos žaliavų, ES pasirašė 14 partnerystės žaliavų srityje susitarimų, kiti tokie susitarimai rengiami¹³⁵. Įgyvendindama strategiją „Global Gateway“¹³⁶, ES toliau stiprina prekybos ryšius su augimo centrais ir užtikrina tiekimo grandinių saugumą ypatingos svarbos srityse.

Išvada

¹²⁹ Europos Komisija, [ES prekybos politikos įgyvendinimas ir vykdymas](#).

¹³⁰ ES tarifai iš Kinijos importuojamoms elektrinėms transporto priemonėms su baterijomis.

¹³¹ Šiame priede apžvelgiama padėtis pasaulyje prekybos ir tiekimo grandinių srityse, atsparumo priemonės, kurių ėmėsi JAV, Jungtinė Karalystė, Kinija, Japonija, Indija, Kanada, Australija, Pietų Korėja, Singapūras ir Taivanas.

¹³² Analizė atlikta pagal naują Europos Komisijos Išorinio pažeidžiamumo indeksą (EXVI) – sudėtinį rodiklį, skirtą produktų, sektorių, tiekimo grandinių ir visos ekonomikos išoriniam pažeidžiamumui įvertinti. Naudojantis šiuo indeksu ekonomikos pažeidžiamumas išorės sukrėtimų atžvilgiu įvertinamas balais nuo 0 (mažas pažeidžiamumas) iki 1 (didelis pažeidžiamumas). Indeksas grindžiamas dviem ramsčiais: pirmajame daugiausia dėmesio skiriama rizikai, susijusiai su priklausomybe nuo užsienio subjektų – nagrinėjama prekybos srautų koncentracija ir priklausomybė nuo užsienio rinkų, o antrajame nagrinėjama rizika, susijusi su nepalankia padėtimi pasaulinėje rinkoje, – remiantis kainų skirtumais ir santykiniais lyginamaisiais pranašumais, vertinami konkurenciniai pranašumai ir silpnybės.

¹³³ Europos investicijų bankas, [EIB investicijų tyrimas](#).

¹³⁴ Europos investicijų bankas, <https://www.eib.org/en/publications/20240179-navigating-supply-chain-disruptions>.

¹³⁵ Europos Komisija, [diplomatija žaliavų srityje](#).

¹³⁶ Europos Komisija, [strategija „Global Gateway“](#).

Ši ataskaita parodo ES ekonomikos ir jos konkurencingumo stiprybes ir silpnybes. Iš jos matyti, kad integracijos į bendrąją rinką pažanga toliau daroma, tačiau sulėtėjo. Nors nepakankamos atitikties rodiklis sumažėjo, prekių ir paslaugų srityje išlieka pernelyg didelis susiskaidymas ir slegia per didelė administracinė našta. Kyla rizika, kad Europa atsiliks inovacijų srityje. Privačiosios ir viešosios išlaidos moksliniams tyrimams ir plėtrai tebėra mažesnės negu kitų panašių ekonomikų. Įmonėms sunku plėsti veiklą, rizikos kapitalo vaidmuo išlieka gerokai mažesnis nei konkuruojančiose ekonomikose. Užimtumo lygis didėja, tačiau vis dar trūksta kvalifikuotos darbo jėgos. Skaitmenizacija vyksta (diegiamos skaitmeninės technologijos), tačiau dar nepakankamai sparčiai. Be to, turėtų būti sparčiau mažinama pramonės ir energetikos sistemų priklausomybė nuo iškastinio kuro ir didinamas žiediškasumas. Europai sunku būti konkurencingai dėl didelių energijos kainų. Viešosios ir privačiosios investicijos ne visada investuojamos į perspektyviausias technologijas ir sektorius. Ekonomikos atvirumas Europai naudingas, tačiau reikia atidžiai stebėti strateginę priklausomybę.

Ryžtingai sprendžiant nurodytus uždavinius ir šalinant kliūtis atsiranda daug galimybių stiprinti ilgalaikį Europos konkurencingumą ir visapusiškai išnaudoti ES bendrosios rinkos galią ir galimybes. Reikia įveikti sunkumus, su kuriais susiduria plėsti veiklą, diegti inovacijas ir didinti našumą norinčios įmonės. Kadangi daug konkurencingumą skatinančių veiksmų yra glaudžiai tarpusavyje susiję, Europos konkurencingumui ir klestėjimui skatinti reikės nuoseklaus ir strateginio požiūrio, ypač sudėtingomis geopolitinėmis aplinkybėmis.

Metine bendrosios rinkos ir konkurencingumo ataskaita bus remiamasi politinėse diskusijose dėl konkurencingumo ir gerovės ir imantis tolesnių politikos veiksmų. Šioje ataskaitoje pateikiama bendra analizė ir nurodomi politikos prioritetai, kaip antai pramonės politikos prioritetai, visų pirma susiję su būsima švarios pramonės kursu, ir bendrosios rinkos prioritetai, visų pirma susiję su būsima bendrosios rinkos strategija. Susijusi būsimų politikos veiksmų, kuriais siekiama stiprinti Europos konkurencingumą ir ekonomikos augimą, sistema išdėstyta Konkurencingumo kelrodyje. Be to, šia ataskaita bus remiamasi diskutuojant Europos Vadovų Taryboje, Konkurencingumo taryboje ir Europos Parlamente, taip pat su valstybėmis narėmis. Ji gali būti ir glaudaus bendradarbiavimo ir dialogo su suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant įmones, pagrindas. Ataskaita bus remiamasi per Europos semestro diskusijas, rengiant koordinavimo priemonę konkurencingumui didinti, taip pat kuriant Konkurencingumo fondą ir rengiant kitą daugiametę finansinę programą. Ši ataskaita suteikia galimybę atidžiai stebėti Europos konkurencingumą, kad įvairūs Europos subjektai galėtų kasmet stebėti pažangą ir nustatyti politikos prioritetus.